

CURSOS FUNDACIÓ FITA

EL FLÂNEUR A LA FINESTRA

Part primera

D'ON VENIM LLUNYÀ

Sessió nº 5 (18, I, 2017)

**EL GRAN PRIMER FABRICANT DE SISTEMES:
PLATÓ (c. 427 -347 a.e.a.)**

J. Jubert Gruart

I. El Platonisme al detall

*“Quan es llegeixen els diàlegs socràtics
es té la impressió de que s'està
perdent miserablement el temps”.*

L. Wittgenstein

Escriu Plató

Sòcrates va ser l'esdeveniment capital en l'existència de Plató: tant l'encontre, amb 20 anys d'edat, com la condemna a mort de Sòcrates 8 anys més tard.

Llevat de *República*, *El Polític*, *Lleis* i *Carta setena*, bàsicament dedicades al tema “polític”, on s'expressa exclusivament a ell mateix, en les altres obres (els *Diàlegs*) d'igual autoria, Plató fa, majoritàriament, de portantveus de Sòcrates, però, per raons cronològiques i crítiques, esmentades en l'Apunt de la sessió anterior, es fa difícil atribuir a Sòcrates la immensitat d'insensateses que els *Diàlegs* contenen.

Per tant, concedirem a Plató allò que Plató ha deixat escrit, malgrat quasi sempre ho posi en boca de Sòcrates (llevat de quan ho posa p.e. en el dir de Timeu, en el diàleg del mateix nom, on li fa pronunciar insensateses encara més estrafolàries).

Així doncs: escriu Plató.

Entendre Plató

Essent habitual no entendre Plató i essent habitual citar Plató i als platonitzants (multitud) i als platonòlegs (pocs), cal desmantellar d'entrada el caràcter laudatori que sempre se li ha donat/interpretat.

El gran tòpic (*dictum*), procedent del senyor Whitehead¹, de que “tota la filosofia occidental no és altra cosa que notes a peu de pàgina a les obres de Plató”, no és en absolut, com sovint interpreten il·lustres repetidors, un judici laudatori a l'obra de Plató: és un enginyós eufemisme fraseològic per referir-se als nombrosos grups de femta que, dispersos o agrupats, integren el *corpus* enorme de la filosofia occidental.

Hi ha dos camins per entendre Plató:

1. Llegir-lo directament, extensament, innocentment i llargament, feixugament.
2. Que algú, que ha recorregut aquest dur i inútil camí, et digui de què va tot Plató i et recomani llegir Plató de forma no innocent (o, simplement, no llegir-lo).

Explicar la metàfora (el “com si”) de “la caverna” –mal anomenada mite- és un mal camí, pretesament didàctic (emprat pel propi Plató)².

Entendre Plató (i el *crístime* neoplatònic) només és factible si el llegim amb les ulleres/òptica TGRD³.

Una de les proves, destacable entre milions, de que no estem fets per pensar és, precisament, la retenció i persistència dels escrits de Plató en els tractats de Història de la Filosofia (una història que, llevat de comptades excepcions, és certament res més que notes a peu de pàgina d'aquelles insensateses).

Epocalitat, localitat i patografia de Plató

Epocalitat i localitat de Plató queden emmarcats per l'Atenes del segle V-IV a.e.a., amb els grans i crucials esdeveniments polítics que l'emplenen: establiment de la seva inèdita i particular democràcia, guerra del Peloponès (Esparta contra Atenes pel domini de Grècia, guerra contra Sicília, guerra civil, cops d'estat, Règim dels 30 tirans, restauració i declivi de la democràcia, ...

¿Quina importància/significació/causalitat/determinisme tenen les experiències sociopolítiques que emmarquen els períodes d'infància i joventut (i d'un adult) en la mena de persona que s'arriba a ser (personalitat), en la configuració dels “jocs” en els

¹ Alfred North Whitehead (1861-1947), matemàtic i filòsof, coautor, amb Bertrand Russell, dels *Principia Mathematica* (1910-13).

² *La República*, llibre 7.

³ Teoria (doctrina) General de la Realitat Dual.

que participarà i en la redacció/argumentari del “Guió” que representarà, així com en la fixació de la “imatge o idea” del “món” que s’anirà (passivament) o anirà (activament) construir? En algunes èpoques, poques i recents, alguns, pocs, subjectes pensants han gosat donar respostes a aquesta inquietant qüestió amb l’objectiu de “comprendre una biografia”. A aquesta tasca, Karl Jaspers (1883-1969), pioner en aquests i d’altres temes, l’anomenà “psicologia aplicada”, psicopatologia aplicada i al resultat “patografia”.⁴

Tot (tothom/*totadona*) tenim un passat, una biografia (inacabada, predicable, tancada o oberta [o amb final ocult]), diferent (malgrat alguns paral·lelismes), autèntica o camuflada amb innombrables impostures. Pel general (per els molts) biografia i Guió de vida s’identifiquen, tot i que cada un té la possibilitat (o no) d’escollir acabar essent el que vol i pot (si el deixen) ser.

Néixer en una família de reaccionaris autèntics

Tot aquest drama, tragèdia, comèdia,... que és una existència, es dona sempre convenientment i obligadament emmarcat i re-emmarcat (marcs concèntrics). El primer d’aquests marcs és genètic, imperatiu. Plató neix a Atenes poc més d’un any abans que Pèricles morís de pesta, en el si d’una d’un marc anomenat família, en concret d’una “família bé”, aristocràtica, de llarga i sonada ascendència (Soló, Glaucó, Casesco, Críties, ...), partidaris de l’oligarquia com a forma de govern, i antidemocràtics confessos: una prototípica família de reaccionaris autèntics dins del marc sociopolític dels segles V-IV a.e.a.). Un marc condicionador i determinant, en segona instància, de llargues conseqüències: bé adaptatives bé reactives. En aquest aspecte o sentit, Plató fou un reaccionari autèntic, genuí, “de sempre” o “de família”.

Aquesta genuïnitat reaccionària és força inequívoca pel que fa al primer Plató (el jove Plató), abans de la mort de Sòcrates. Poeta, compositor de ditirambes i cants lírics, escriptor de tragèdies, pintor, ...⁵, el jove Plató, tot ho sembla indicar, manté poc o nul interès pels afers polítics intensos de l’època i lloc per on transcorre. Al ciutadà Plató, però, no el degueren deixar indiferents els fets ocorreguts a Atenes ja abans de l’any 399 a.e.a. Al llarg de tota la seva infantesa i joventut (el darrer terç del segle V a.e.a.) la ciutat-estat d’Atenes està permanentment en guerra contra Esparta i també en permanents lluites interiors (en les que la seva “classe alta” és l’enemic comú intern).

Un fet destacable, indicador del tipus d’existència privilegiada que mena el jove Plató, és la no constància que prestés mai el servei militar obligatori (un servei que sí

⁴ Karl Jaspers, *Genio artístic i locura. Strindberg y Van Gogh*, Acantilado, Barna., 2001 (1977), 261 p.

⁵ Autobiografia de Dicearc, deixeble d’Aristòtil. V. Diògenes Laerci, *Vida dels més il·lustres filòsofs grecs*, vol. III, 5; Elià, *Vària història*, II, 30.

prestaren en diferents camps de batalla, naturalment a cavalleria, els seus germans, fet que el mateix Plató es cuida de relatar a *República*⁶. (Dit sigui de pas, una participació en la guerra que fou també un dels orgulls humils de Sòcrates, l'haver lluitat com hoplita en tres batalles contra Esparta).

Que Plató sentia un distanciament depreciatiu envers els polítics del seu Estat, ni que, com Pèricles (un lliberal aristòcrata)⁷, fossin del seu status social, queda evidenciat a *Menexen* (un diàleg de l'època de transició, redactat entre 389-385), on parodia els discursos fúnebres –el més famós dels quals pronunciat per Pèricles–, reportant-los al terreny que avui s'anomena populista. A *Gòrgies (o de la Retòrica)*, diàleg de la mateixa època, Plató reacciona amb fàstic/repugnància envers els governants i ciutadans que tenen com a valor màxim l'honor i la glòria, i no la virtut de “*convivre junts en la unitat*”; es mofa dels que es vanen del progrés material (“ports, arsenals, muralles, urbanitzacions,... i “*altres futilitats/escombraries semblants*”)⁸.

Aquí i allà, en diferents *diàlegs*, el menyspreu de Plató per la *realpolitik* i els polítics contemporanis seus és constant i repetitiu. Així a *Lleis* (628, a-b), on considera (com en les enquestes actuals) que els polítics són el principal problema pel ciutadà. A *Menó* (71 e), posant-ho en boca d'un noi del carrer a qui Sòcrates interroga, li fa dir que “*l'excel·lència*” d'un home consisteix en posar-se en política i beneficiar als amics i perjudicar els enemics, essent l'ambició desenfrenada el mòbil principals dels polítics.

Viure a Atenes al segle V i inicis del IV, en plena expansió de la democràcia radical i popular, potser fou apassionant si fores un membre de les classes “populars” o inferiors amb dret de ciutadania, però ben segur que no si es pertanyia a la casta aristocràtica, i Plató ho era. Tal com ben explícitament ho expressa el platonòleg R.M. Hare (1919-2002): “si poguéssim llegir en un diari modern els esdeveniments dels segles V-IV a.C. a Grècia, estaríem contents de no viure allà”⁹.

Plató: reaccionari inautèntic¹⁰

Tot, però, en l'existència de Plató, canvia amb la injusta i democràtica condemna a mort de Sòcrates. Aquest és, probablement, el factor decisiu i determinant del seu

⁶ *República*, 368 a.

⁷ R.M. Hare, *Plató*, Alianza, Madrid, 1991 (1982), p. 14.

⁸ *Gòrgies*, 519 a.

⁹ Richard Mervyn Hare, *Plató*, Alianza, Madrid, 1991 (1982), p. 15.

¹⁰ Cf. amb Nicolàs Gómez Dávila, reaccionari autèntic: *Textos*, Atalanta, Vilaür (Girona), 2010 (1959), 159 p. i *Escolios a un texto implícito*, Atalanta, Vilaür (Girona), 2009, 1047 p. Dolor, ressentiment, desig expiatori, ... (*phatos*) contaminen i tenyeixen d'inautenticitat la reactivitat, igual que la *raonalista* (*tekno*) dels sofistes. Un reaccionari autèntic, per contra, és lògic i ètic, ni inventa ni argumenta reactivament; simplement dissenteix de passada/tot passant; el seu pensament ja el tenia, ben estructurat abans de dissentir.

pensament ulterior i de tot el seu sistema filosòfic. Tal com manifesta el també platonòleg Jean Brun “es pot dir que la mort del mestre ha tingut, pel desenvolupament del pensament de Plató, una influència més gran que l’ensenyança rebuda d’ell”.¹¹

La mort de Sòcrates, en les circumstàncies que es donaren, esdevé pel despreocupat Plató de 28 anys d’edat, un vertader xoc que causa una intensa reacció post traumàtica de llarga durada (segons la nomenclatura actual), a la que cal afegir-hi (a manca de cap coneixement sobre la causa de la seva absència al costat de Sòcrates el dia de la seva mort) una hipotètica mala consciència de traïció i fugida, de covardia, per no haver acompanyat al mestre a morir (o a convèncer, inútilment, de fugir), com sí feren altres deixebles.

Fins i tot és possible (i totalment incert i potser injuriós) aventurar que la seva frustració per tal com Sòcrates va deixar d’incomplet el seu sistema, sumat al propi sentiment de culpa per l’abandó i fugida, el portés no sols a emplenar-lo (el sistema) amb tota mena d’inversions estrofolàries, sinó també a posar-les en boca del desaparegut.

Podem/podríem hipotèticament estar davant d’un Plató no només reaccionari autèntic (algú que, per qüestions de nissaga, educació,... per exigències del Guió, però també per convicció conscient i raonada, està en desacord sincer/autèntic amb el que s’esdevé) sinó també davant d’un reaccionari inautèntic (algú que per por, despit, ressentiment, humiliació, desig de venjança, frustració,... es troba impel·lit a oposar-se i dissentir sistemàticament).

En resum:

- 1) Reacció davant la injusta mort de Sòcrates: fugint i fent d’assessor polític (a l’ombra) per canviar l’injust l’ordre establert (i fracassar en l’intent)¹².
- 2) Reaccionari davant la limitació/inacabat ensenyament rebut de Sòcrates: recloent-se en l’àmbit no públic (l’Acadèmia) i mentint/inventant i d’això dir-ne “la Veritat” (i triomfar en l’intent)¹³.

Motiu, idea i projecte de Plató (pla i programa de “narració”)

Sigui com sigui i per la causa que sigui, aplicant criteris d’anàlisi neuropsicològica i neurolingüística en quan als processos subjacents a la generació d’un discurs¹⁴, podem

¹¹ Jean Brun, *Platón y la Academia*, Paidós, Barna., 1992 (1960), p. 43.

¹² El fracàs, en vida de Plató, esdevingué èxit segles a venir (stalinisme, nazisme, ...).

¹³ L’èxit (en *el cristisme*,...) s’està revelant fracàs (ateisme creixent).

¹⁴ A. R. Luria, *Fundamentos de neurolingüística*, Toray-Masson, Barna., 1980, pp 4-35.

avaluar els pas a l'acte del pensar i actuar de Plató seguint els següents graons processuals:

Motiu: Prescindint de les seves suposades obres primerenques (poètiques, teatrals,...), Plató té dos motius (motivacions) reactius per escriure i realitzar el seu pla i programa d'existir (sentit):

1. **Denunciar** l'assassinat legal de Sòcrates (condemnat a morir pel tribunal popular de la *Heliea*), posar una cortina de fum per tapar la seva fugida i no acompanyar-lo a morir i **proposar** una alternativa d'Estat que faci impossible la repetició d'aquella injustícia.
2. **Conèixer la Veritat**, més enllà de les dades que ens ofereixen els sentits, doncs el que fins ara ha llegit i escoltat (incloent Sòcrates) l'ha deixat sense respostes satisfactòries.

Idea: Cada un d'aquest motius, genera (hipotèticament) en Plató la seva corresponent idea:

1. Ha d'haver-hi un **Estat Ideal** (*República*) on no es puguin repetir injustícies semblants a la perpetrada per la democràcia d'Atenes envers el seu mestre Sòcrates.
2. Ha d'haver-hi, en algun lloc (que cal trobar) **la Veritat**. La Veritat-en-sí/Absoluta/eterna/incanviable, més enllà de les aparences que els sentits humans poden copsar i de les opinions variables dels homes¹⁵.

Projecte: Cada un d'aquest dos motius bàsics i de les corresponents idees que generen, es concreten en dos projectes a realitzar al llarg del que li resta de vida:

1. **Escriure i ensenyar** (a l'Acadèmia). Respondre/replicar al sofista Protàgores (que Plató ha llegit de jove), el qual afirmava que "L'home és la mesura de totes les coses". Plató reacciona davant d'aquesta limitació/ incompetència/ impotència, proposant-se conèixer la Veritat-en-sí, absoluta, més enllà dels sentits limitats d'un humà amb capacitat de mesurament limitada. A partir d'aquesta "consciència"/adonar-se, elabora un projecte clar i mantingut: escriure els Diàlegs, posant en boca de Sòcrates, o de qui sigui i d'ell mateix, l'invent de la Veritat ("la conversió"), emplenar el buit obert per Anaxàgores sobre quina és "la causa de totes les coses", en definitiva: qui és l'Esperit o "causa universal", conèixer la Veritat que està oculta/darrera d'allò que l'home pot copsar/mesurar, doncs només **allò diví** és la vertadera mesura de totes les coses.
2. **Viatjar personalment** a on hi pugui haver un tirà que el vulgui realitzar -en la pràctica- l'estructura d'aquest Estat Ideal (*República, Lleis i El Polític*).

---

¹⁵ "Tants caps, tants barrets".

Tractant-se d'un afer reactiu personal (i no d'un assumpte ideològic-teòric, propi d'un polític o d'un politicòleg), no deixa que el contingut del seus escrits i diàlegs que tracten aquest tema quedin reduïts a l'àmbit "acadèmic" o que el propaguin deixebles seus (que en té), sinó que és ell qui es desplaça, hi va i hi torna, en persona i no per delegació, a Sicília, malgrat els riscos consumats i l'edat.

Els "jocs"¹⁶ de Plató

1. "*Quan sigui gran seré...*" (assessor polític i fundaré una Acadèmia/universitat).
2. "*Trobaré la veritat*" (i l'escriuré en 28 obres, la majoria en forma de diàlegs).

II. La doctrina de Plató

Tot això es concreta i expressa en un ferm corpus doctrinal (TGRD), inèdit i de llarga transcendència.

Plató *versus* Protàgores

El sistema de Plató no és altra cosa que l'aplicació de la seva Gran ensarronada (la **Teoria General de la Realitat Dual**) a cada un dels set grans Temes filosòfics objecte de la nostra anàlisi.

TGRD: les "coses" (cada "cosa", una mateixa "cosa") existeixen en dos nivells (dos "mons", dues realitats):

1. El món de les **Idees**
2. El món de les **aparences**

Els presocràtics deien: "*hi ha el que hi ha*"¹⁷ i s'ha de veure el que es pot veure (que és el que hi ha). Protàgores, el sofista, va dir: "*L'home –la ment humana- és la mesura de totes les coses*" (que pot mesurar la ment humana). Tal com Plató (a *Cràtil*, 386 a.e.a.) li assigna que va dir: "*...les coses, així són per a mi; tal com et semblen a tu, així són per mi*". Més: "*No hi ha veritat en-si*". Estem en un pur relativisme; tot depèn del punt de mira. "*El ser i el semblar són la mateixa cosa*".

¹⁶ En el sentit d'Eric Berne, *Juegos en que participamos*, Ed. Diana, México, 1974 (1964), 204 p.

¹⁷ "*No hi ha més cera que la que crema*", tal com repetia sovint el senyor Josep Pla.

La resposta (reacció) de Plató als que anomenem presocràtics i, molt en concret, a Protàgores, fou: Res de res (de relativitat i de l'home mesura de tot); tot el que hi ha/que es mostra (aquí, sota la volta celestial i present als sentits humans) és aparent. El món sensible de les coses particulars (la realitat) no és el que sembla; només és una "ombra" del Real. Hi ha, fora d'aquest món, la Veritat (tota la Veritat i res més que la Veritat), "allà a dalt" (en el "món" de les *Idees*). Aquí a baix, davant la mirada de l'humà, només hi ha aparences; no tenim, els humans, aquí a baix, cap mesura directe de res, a no ser que hàgim vist abans ("*a priori*") "allà a dalt" (on hi ha l'única *Veritat-en-si*) el que no es veu a no ser per "reminiscència" (recordança) del món del Coneixement, del món Intel·ligible, el món dels Universals, de les *Idees* o *Formes* eternes, atemporals i immaterials. La mesura de totes les coses està en les *Idees*, que tenen la seva morada en el "més enllà", independents de la ment humana. Només els números i la geometria (essències estables) són un reflex (fiable) de les *Idees*.

Pel que fa a la política, cent per cent del mateix: si els humans tenen la "*mesura de la polis*", estem condemnats a la injustícia; tota mesura està en les *Idees* i, pel que fa al cas, en la Idea de República (avançada de la Ciutat de Déu, d'Agustí d'Hipona).

Plató diu: s'ha de conèixer el que no es veu (i jo, Plató, ho he vist i vos en faig coneixedors).

Per tant, si Plató pot dir totes les insensateses i mentides possibles, amb la descarada pretensió de no sols atribuir-les a Sòcrates i a altres interlocutors, és perquè està dient **la Veritat** (i res més que la Veritat), perquè ell/ells (Sòcrates/Plató/Timeu/...) ja l'han prevista (la Veritat), immutable/eterna, "*a priori*".¹⁸

Paraula de Sòcrates/Plató és, doncs, paraula de **Veritat**. Punt.

Per tant, no resulta gaire inapropiat proposar caviar Teoria per Doctrina i qualificar d'axioma i dogma fundacional el concepte de les **Idees** o **Formes** primàries, essències pures, eternes, ... i proposar Plató com el primer teòleg (i dir, una vegada més, que tot el gran corpus de la Teologia *crística* no és altra cosa que notes a peu de pàgina a les obres de Plató).

Anar més lluny que Anaxàgores

"Anaxàgores va escriure *En definitiva és l'Esperit (nous) el que ha posat l'ordre en tot; ell és la causa de totes les coses*", escriu Plató que Sòcrates va dir (*Fedó*, 98 a). Continua Sòcrates: "*llegir això em causà alegria*". Però "*convenia, en cert sentit, convertir l'Esperit en causa universal*". I així fou com l'oportunista (i mentider) Plató va

¹⁸ Té/tenen, Plató/Sòcrates/Timeu,... el que els crististes en diran "la veritat revelada" o "paraula de Déu".

agafar l'envit i donà contingut a allò que “convenia”: fer un pas més que Hesíode, inventant a algú/quelcom que posi ordre a Caos. És a dir: ja que hi ha *Kosmos* (ordre), hi ha d'haver algú o quelcom (allò algú) que hagi “*disposat cada cosa de la millor manera possible*”.

Fou així, procedint del general al particular i de l'efecte a la causa, anant enrere, com Plató funda els arguments “*a priori*” (d'efecte viral i pervivència actual): les coses són així perquè “*a priori*” han de ser així. Punt.

Després d'haver llegit el llibre d'Anaxàgores, Sòcrates/Plató queden decebuts; esmenta l'aigua, l'aire,... però res de res sobre el per què hi ha aquestes coses ni sobre les vertaderes causes que fan/provoquen que hi siguin. Ergo, l'home Anaxàgores no és la mida de res, no pot mesurar res. Així les coses ¿què podem fer? Acceptar-ho i limitar-nos a fer “ciència”.

A aquest innominat *Esperit* ordenador, d'Anaxàgores, el *nous*, Plató el bateja implícitament com el demiürg i li dona biografia-potestats (ofici).

A partir d'aquesta “conversió”, Plató compren que “la divinitat (allò diví) ha de ser (i, per tant, serà) la mesura de totes les coses, en grau suprem”¹⁹. La mesura de l'humà es fa per mitjà d'una vara de llargària curta i variable d'un individu a un altre. La divinitat, en canvi, tot ho mesura bé. ¿Per què? Doncs perquè “*a priori*” el Bé d'allò diví és absolut.

III: El sistema de Plató

[Nota: L'obra de Plató és extensa i plena de contradiccions, desmentits i temàtiques múltiples. Impossible d'esgotar-la en aquest Apunt, només s'hi retindran alguns aspectes destacats i de llargues conseqüències o abast].

Déu

Teologia, deologia i panteisme doctrinals de Plató

Plató distingeix (a voltes explícitament, a voltes confusament):

- **La divinitat/el diví/ la Veritat** (que és en el “més enllà” de la volta celeste, en el “món” de les **Idees**, fora del Temps i de la Terra, en el *Prat de la Veritat*).
- **El demiürg** (el mediador/constructor), inserit en el Temps.
- **Els déus** olímpics (residents a la Terra).

¹⁹ *Lleis* IV, 716 c.

1. **(la) Divinitat/(el) Diví/ l'U/ el Primer Principi/ el Tot (invisible)/Intel·ligència superior (ànima de l'Univers)/ Idea (pura).**

Ella/ell (la divinitat/el diví), allò diví, **Idea**/idees eternes, **Coneixement** absolut, **Veritat, Forma** (eterna) de les coses, Essència estable.²⁰

És/resideix en el “més enllà” *supra* celeste, en el “Prat de la Veritat”, “món” de les Idees eternes.

L'existència d'aquesta “divinitat”, però, “no procedeix de cap concepte del que podem donar raó. Pel contrari, sense que l'hàgim vista ni la podem concebre de manera satisfactòria, en fem la idea de divinitat com si fos un vivent que no mor, amb ànima per un costat i cos per l'altre, però units eternament per naturalesa. Més quedi això tal li sigui plaent a la divinitat, i sigui també així dit”.²¹

No es tracta –en absolut- d'un “sentit personal” de la divinitat (com en Sòcrates), ni d'un *déu personal*, sinó d'una entitat “metafísica”.

En la divinitat hi ha, des de sempre, el “model ideal” de totes les coses que seran.

“El diví és bell, savi, bo i reuneix quantes propietats hi ha semblants”.²² I, cal destacar-ho, és esfèric (com la divinitat pitagòrica). Però Plató va molt més enllà que “els pitagòrics”; ens dona la “raó” per la qual el diví és així:

“El fet que déu (el diví) sempre existís (existís des de sempre) el va fer reflexionar (a allò diví) sobre el déu que havia de ser en alguna ocasió. Aquest pensament va fer que el seu cos fos llis, ... Va posar l'ànima en el centre del seu cos i la va estendre per totes parts i va cobrir amb ella el cos per fora, formà un sol univers circular que gira sobre ell mateix, i gràcies a aquesta virtut pot relacionar-se amb ell mateix i no necessitava de ningú altre, conegut i amic de si-mateix suficientment. Per totes aquestes coses el va engendrar (autoengendrar) com un déu feliç”.²³

¿Entendre Plató? El diví, en Plató, és autoengendrat (com el Déu *crístita*). En autoengendrar-se, déu (la divinitat) esdevé Univers. L'Univers és Déu; Plató, *ergo*, és panteista (i vet aquí que Spinoza resulta ser platonitzant!), però en absolut deista, tot i que sí teista (com es veurà/llegirà en el seu moment).

²⁰ Els números són el seu reflex en ment.

²¹ *Fedre*, 246 C.

²² Id. 246C.

²³ *Timeu*, 34 ab.

2. (el) Demiürg

“El mediador”, intermediari entre el “món de les idees” (fora de temps) i el “món natural” (dins de temps). Ell és el que inserta les idees divines en l’estructura del món.

Ésser bondadós, ordenador del Caos (preexistent: “*En el principi fou el Caos*”), però no creador (no crea la matèria, simplement (!) l’organitza, segons un model matemàtic (Plató pitagòric).

El demiürg de Plató és un ésser etern, però inserit en el temps (?), i que té la facultat/poder de fer servir elements que estan “fora del temps” (en el “món” de les Idees), per donar forma al “món” dels fenòmens, en el que passen [temps] coses (que tenen forma)²⁴.

El demiürg, a semblança de **el U** (Idea), és bo, “*exempt de tota maldat*” i “*vol que tot (el que ha de ser) arribi a ser semblant a ell*”, doncs “*al ser perfecte no li està permès fer altra cosa (que ser perfecte)*”²⁵

El demiürg construeix l’Univers material copiant l’Un, l’Ideal, el Real, el “primer principi” (el model original, primari). El Demiürg ha construït l’univers copiant-lo d’un altre món “idèntic”²⁶. L’altre, l’original, és etern; aquest, la còpia, no és etern.

La realitat perceptible (el món) és una imitació (ombra) de les Idees (eternes, immortals, fora del temps), que d’aquesta manera es projecten, tradueixen, transformen en “imatges mòbils” o reflex de l’eternitat, per obra del demiürg; el demiürg és un copista (una mena de fotocopiadora tridimensional); és així com la realitat és “formatejada”, materialitzada.²⁷

El demiürg procedeix, per fer aquesta tasca, per etapes (v. també *infra pp 233-4*):

1. Allò que en un “primer principi” no era visible (la multiplicitat i el desordre, la díade) ho converteix en visible, en el “segon principi”.
2. En un “tercer principi” barreja la díade de “multiplicitat i desordre” i crea l’ordre. “*Pren tot quan era invisible, que no produïa tranquil·litat, sinó que es movia desordenadament i sense organització, i ho condueix des del desordre a l’ordre*”.²⁸

²⁴ Hi ha, en Plató, la Forma (que és una Idea (ultraterrena)-de-la-cosa) i la forma (que és la forma terrena de la Idea).

²⁵ *Timeu* 29 e-30 ab.

²⁶ *Timeu*, 29 ab.

²⁷ V. *Timeu*, i sobretot, també, *Sofista* i *Política*.

²⁸ *Timeu*, 30 a.

3. Creat l'ordre (pas del *caos* al *kosmos*) li dóna forma circular i li imprimeix un moviment rotatori. "... i va fer que es moguéss per si mateix en cercles. Donant voltes sobre si mateix". Vet aquí l'Univers.
4. Fet tot això, l'organitzador/el demiürg/"el que practica l'art" es posà a pensar que a l'Univers que ha fet no li falta res²⁹, "no fa falta afegir-li mans, doncs no tenia necessitat d'agafar ni rebutjar res,... ni peus, ... ni cames".³⁰
 ¿Entendre Plató? Aquest demiürg, inventat per Plató, no és altre que **el U** mateix, donant-se la forma/aspecte/aparença d'Univers. Un Univers que és diví, amb cos i ànima i intel·ligència ("barreja de intel·ligència i ànima i barreja d'ànima amb cos ... un ésser vivent amb ànima i intel·ligència ... gràcies al bon judici de déu").³¹
5. Fent tot això, el demiürg crea també "el Temps", les "coses celestes" (planetes), tots els "objectes sensibles –perceptibles- i intel·ligibles", "formació de l'ànima humana" i "creació del cos humà, dotat de sensacions (sentits): vista, oïda, veu i ritme".
6. I, fet tot això, –sorpresa- el demiürg va crear "els déus".

3. (els) déus

Són els déus oficials de la *Polis* (d'Atenes i del conjunt de ciutats-estat gregues), els homèrics i hesiòdics, mítics, tradicionals. En nombre limitat: dotze; el panteó olímpic al complet.³² Tots ells diferents. Immortals (però no pas eterns, doncs són creats pel demiürg). Jeràrquicament organitzats (en la cúspide **Zeus**, "l'excels conductor de cel").

Per fer més fàcil (o menys difícil) imaginar-se a "qualsevol home com és un déu", posa Plató en boca de Sòcrates, en el diàleg *Fedre*³³, els següent símil: un déu te l'has d'imaginar com el conjunt ("tres en un" o trinitat) de **dos cavall alats i un auriga**, on "tots són **bons**" (v. *infra*, el mateix símil, amb un cavall bo i un de dolent, aplicat a l'ànima dels homes).

Considera l'impíu Plató que aquests déus són d'existència dubtosa: "una mentida necessària".

²⁹ La mateixa conclusió a la que arriba el Déu bíblic: "Déu veié que tot el que havia fet era molt bo" (*Ge.* 1, 31).

³⁰ *Timeu*, 33d- 34 ab.

³¹ Una mena de Crist còsmic "avant la lettre".

³² V. Apunt sessió nº 2, *Hesíode*, p. 21 (64).

³³ *Fedre*. 246 c.

No habiten el “més enllà” o espai exterior al celestial (a la part externa o superior de la volta celestial, on hi ha el *Prat de la Veritat* [v. *infra*]), sinó a la Terra (tenen, en concret, al seva casa en el mont Olimp). Només hi fan, al “més enllà”, una cavalcada (excepte Hera, que es queda a casa) cada 3.000 o 10.000 anys.

La religió mística-mistèrica imperant a la ciutat-estat d’Atenes, per ús i consum del poble, és, en la interpretació de Plató, més “italiana” (pitagòrica) que jònica.³⁴ I aquest déus -els déus oficials de la polis, els déus de “la tribu” -són, per Plató, ficcions útils al servei de la política.³⁵

Comparteix el mateix parer de Sòcrates, el qual sense manifestar-ho, suposem, de forma tant explícita com ho fa Plató, fou condemnat a morir. Uns déus, però i en definitiva que cal respectar i oferir-los ofrenes-sacrificis.³⁶

(el) “més enllà”

“Ara bé, d’entossudir-se en sostenir que així és tal com jo vos he relatat, no és el que convé a un humà sensat, (...). Això sí, crec que és convenient creure-ho i que val la pena el risc de pensar que així és,(...) [doncs] amb aquestes creences és provoca un encantament sobre un mateix”.

Plató³⁷

El “més enllà” de Plató -ho manifesta ben a les clares- és una de les seves “nobles ficcions” (eufemisme de “mentides”, base de “el fi justifica els medis”).

En total, per Plató, hi ha 2 més enllà:

1. El “més enllà” després de la mort de les ànimes, dins o sota de la “volta celestial”, amb dues grans estances:
  - Els **Camps Elisis** (cel)
  - L’**Hades** (infern)
2. En el “més enllà” d’abans de tot: fora de la volta celestial, encara hi ha el **Prat de la Veritat**.

---

³⁴ Amb independència del seu contingut i forma, la participació en els rituals religiosos, juga una important funció integradora social (de la mateixa manera que la llengua i els enemics exteriors).

³⁵ Mentida útil que fa de Plató el primer “utilitarista”.

³⁶ Uns déus que, com el Déu *crístita*, no impedeixen a una persona com l’astrònom Martin Rees, president de la Royal Society, confessadament ateu, a assistir als oficis religiosos, en qualitat d’ “anglicà descregut”, només per “fidelitat a la tribu” (v. Richard Dawkins, *El espejismo de Dios*, Espasa, Barna., 2012 (2006), p. 37).

³⁷ *Gòrgies*.

Els mites dels “més enllà” de Plató

1. El “més enllà” del més enllà (“el lloc exterior”³⁸) abans de l’aquí (abans del “més enllà *post mortem*”): el Prat de la Veritat.

Fedre (246 C-257 D). El fabulós relat del viatge celestial i més enllà de les ànimes abans d’encarnar-se (*palinodia*).

Primer acte:

Tot comença amb la desfilada o viatge dels déus i divinitats sortint de les seves cases, encapçalats per Zeus i formant 11 esquadrons, “ocupant-se cada un del que és de la seva incumbència”. Detall: només Hestia³⁹, deessa verge guardiana de la llar, roman a l’Olimp. Viatgen primer “per l’interior” del cel, travessant les diferents òrbites i contemplant “molts i beatífics espectacles”. A Zeus “el segueix aquell que vol i pot”, en referència a les ànimes humanes (*el dotzè esquadró*) (?).

El seguici va fent camí amunt, vers la volta del cel. “Els vehicles dels déus, que són pel seu equilibri fàcils de conduir, avancen folgadamente, mentre que els altres ho fan a dures penes. Doncs el cavall que participa de maldat (el cavall dolent i lleig) és pesat, gravita vers la terra, i molesta als aurigues que estan ben entrenats. Allà precisament s’enfronta l’ànima amb la seva fatiga i lluita suprema”⁴⁰.

“... una vegada que (les denominades ànimes “immortals”) han ascendit al cim, surten a fora i s’aturen sobre l’espatlla del cel”.

Segon acte:

S’ha complert l’objectiu del viatge: arribar a la volta del cel, “el lloc que hi ha fora del sol”, travessar la volta i contemplar-hi “les coses que hi ha fora del cel”, on resideix “la Veritat” (el Prat de la Veritat), “el ser que realment és”, realitat sense color ni forma, impalpable i només visible pel “pilot de l’ànima”⁴¹: “l’enteniment”.

“En quan al lloc que hi ha per sobre del cel, mai hi ha hagut poeta del d’aquí que ho celebrarà d’una manera digna, ni tampoc hi serà. Però, donat que ens hem d’atrevir a dir la veritat, especialment quan parlem de la Veritat, vet aquí la seva condició. És en aquest lloc on resideix aquesta realitat mancada de color, de forma impalpable i visible només pel pilot de l’ànima, l’enteniment; aquesta realitat que és d’una manera real i constitueix l’objecte del vertader coneixement. I donat que la ment de la divinitat s’alimenta de pensament i ciència pura, tal com la de tota ànima que es

³⁸ Fedre, 247 E-248 C.

³⁹ Filla de Cronos i Rea, germana de Zeus i d’Hera.

⁴⁰ Fedre 247 A.

⁴¹ L’auriga.

*procura de rebre l'aliment que li és propi [...] I al cap del temps, al Ser, queda contenta, i en la contemplació de la veritat es nodreix i gaudeix".*⁴²

Tercer acte:

A partir d'aquest moment, els cavalls alats i els aurigues ja no han de fer cap esforç; un "moviment de rotació (els) transporta circularment **al mateix punt** (de partida), *introduint-se de nou dins del cel i tornar a casa*".

Els déus, arribats a casa, deixen, lògicament, els cavalls en el pessebre i els hi donen com a pinso ambrosia⁴³ i de beguda nèctar⁴⁴.

"Aquesta és la vida dels déus". Quan a la de les ànimes, els hi esperen més trajectes, aventures i desventures.

Conclusió-resum

¿Què hi ha en el "més enllà"? Un prat: el de *la Veritat*, on hi ha el que "és" en realitat (el Real), les **Idees**; les coses que ara diem que "son" aquí, només son una aparença, un record de l'allà (l'aparent realitat), ombres.

2. Els més enllà *post-mortem*

2.1. Mentre *Fedre* és la versió primera i menys complicada (tot i que rocambolesca) del "més enllà" abans de la primera encarnació de l'ànima, a **Gòrgies** (523 e) se'ns ofereix la primera versió, tradicional i simple, del "més enllà" *post-mortem*.

Amb algunes referències al relat homèric, hi fa una explícita menció del jutges infernals (Minos, Radamantis i Baco) [judici particular]. No hi ha, pràcticament, cap referència geogràfica, llevat del nom de dos llocs: l'Illa dels Benaurats i el Tàrtar ("allà a baix").

2.2. **Fedó** (107 c-115 a), la segona versió, conté nous elements del periple de les ànimes "*post mortem*" i una detallada geografia de l'Hades.⁴⁵

2.3. **República** (614 b- 621 b), conté la versió definitiva: El **mite d'Er** (una "noble ficció"). Es tracta d'una clàssica *neukuia*, viatge d'anar i tornar al més enllà (amb el seu corresponent relat). Enrevessat i rocambolesc, el disseccionarem en parts (geografia del més enllà, judici de les ànimes,...), integrada cada una en el tema corresponent dins del sistema de Plató.

⁴² *Fedre*, 247 A-E.

⁴³ Ambrosia: vegis Annex "Gastrologia Mítica".

⁴⁴ Nèctar: id.

⁴⁵ El mite/viatge que Dant va plagiar.

Humà

Cos amb una ànima.

“Es diu ser viu (vivent) al conjunt d’aquest ajustament entre ànima i cos, (...) rebent a més la denominació de mortal”.

Som, per Plató, ànimes encarnades (no pas cossos animats). En absolut en igualtat de valor: en aquesta composició dual del humans, Plató decanta radicalment, i duradorament en tota la seva obra, la balança en privilegi de l'ànima.

Cos

---

*“Sepulcre que ara portem a l’entorn nostre i que anomenem cos, empresonats en ell com les ostres en la seva closca”.*⁴⁶ Una definició/concepte ortodoxament òrfica.

Sobre el material que el demiürg ha fer servir per donar forma al cos humà (fent servir de model la Idea-de-cos-humà)

Indefectiblement de terra (com el fang de Prometeu o el fang bíblic o les pedres d’Eucalió i Pirra). Plató a “el mite dels metalls” ho deixa molt clar: oblida’t de tot el que t’han pogut dir/ensenyar; hem estat fabricats amb productes de la terra.

Vida

Hi ha vida perquè hi ha la **Idea de vida**, que té un contrari: la **Idea de mort**.

La vida, que anima un cos, prové de l'**ànima**, que és la que reté la *Idea de Vida*. L’ombra d’aquesta Idea de vida, es projecta a l'*sperma*, que, *“baixant del cap ..dóna lloc a la vida del cos”* (cos viu i mortal).

Però, cal insistir-hi, és l'ànima la que sempre i en primera instància és la causa del qualsevol moviment, de tots els moviments (del *sperma*, del cos, dels planetes,...).

Ànima

Un pitagòric de nom Plató sentència: hi ha ànimes. Punt. I són immortals. Punt.

---

⁴⁶ Fedre 250 C.

¿Què cosa és una ànima?: “la manera de ser d’una ànima, com és, només un déu ho pot descriure i, a més a més, seria llarg (d’explicar)”⁴⁷. Punt. (Però ho explica reiteradament).

L’ànima de l’home (mascle) és una “barreja de raó més necessitat”.⁴⁸

L’ànima, quedi clar, no és una part de la natura; és “un visitant dels dominis celestes”. No està subordinada a les lleis naturals, només als “principis divins”.

Aquest és “el” (Gran) Tema de Plató (junt amb **Política**): l’Ànima, al qual hi va dedicar – camuflant-hi altres temes menors- tota la seva extensa obra (29 “diàlegs” d’autoria certa)⁴⁹. La turmentant qüestió, típicament *crítista*, de la “salvació de l’ànima”, és íntegrament platoniana.⁵⁰

Proves i proves de la immortalitat de l’ànima

Fedó: 3 proves(?)/arguments “a priori” de la immortalitat de l’ànima

1. Si l’ànima fos visible (i no ho és), com tot el que és visible és corrompible. Com que és invisible, *ergo*, no es corromp.⁵¹
2. Si un cos està calent o fred, és perquè ha entrat en el seu interior la **Idea** de calor o de fred (respectivament). Idees contràries no poden coexistir en un mateix cos. Igualment, si un cos està viu és perquè està penetrat per la **Idea** de vida (això és l’ànima). L’ànima no admet en-si l’*eidos* contrari, que és la **Idea** de mort. Si un cos està mort és perquè ha expulsat l’ànima.⁵²
3. Si adquirim coneixement és perquè el teníem (abans) a l’interior de l’ànima. El lloc del record és l’ànima; el coneixement és una anamnesis. Com que tenim coneixement, això vol dir que tenim ànima.⁵³

És evident, en conseqüència, que les ànimes són superiors a les coses físiques (cossos, pedres, planetes,...).

Fedó: 3 noves proves(?)/arguments “a priori” de la immortalitat de l’ànima

⁴⁷ Fedre 246 C.

⁴⁸ Timeu, 69, 92 c.

⁴⁹ Amb una extensió (número de pàgines) similar a la de la Bíblia.

⁵⁰ A.E. Taylor sosté de forma argumentada que el tema de La República no és quina és la millor forma de govern, sinó “com l’home guanya o perd la salvació eterna”.

⁵¹ Fedó, 70 a-e.

⁵² Id. 105 b-d.

⁵³ Menó 80 d-81 d.

1. Donat que el moviment ho és tot en el que és viu, l'ànima és el que li dona moviment. Tot el que es mou té ànima. Donat que hi ha coses que es mouen, *ergo* hi ha ànimes.
2. L'ànima existeix perquè compleix amb la triple necessitat: és immortal, ingènita i indestructible.
3. A més, en la seva forma aparent, mostra l'exigència de la tripartició: cavall alat bo, cavall alat dolent i auriga.

Sobre la desigualtat de les ànimes en origen

¿Totes les aurigues/ànimes humanes són iguals?

No, doncs unes tenen ales, en diferent grau de conservació, i altres les han perdut. Com les han perdut? V. *infra*.

És a dir: les ànimes es diferencien, tal com era lògic d'esperar, per la qualitat de les seves ales.

¿D'on venen les ànimes?

a) A *Timeu*, Plató s'inventa un mite sobre les ànimes:

1. En el moment de l'origen del món/Univers, es formaren/crearen les ànimes. Per qui? Pel demiürg, evidentment (?).
2. Cada ànima arrelà en un planeta "*que li era af*" (per què?: no ho diu).
3. Des d'aquí les ànimes es van encarnant (reencarnant, si no són noves) en diferents existències terrenals.
4. Acaben (mort el cos) retornant al seu planeta d'origen.

En el mateix diàleg, *Timeu*, Plató encara ens dona algunes consideracions o detalls més sobre l'eternitat de les ànimes, recolzant-se en autoritats predecessores:

1. L'ànima és eterna (en el sentit d'**Heràclit**): no ha tingut principi (encara que abans ha dit que fou creada) ni tindrà fi. Punt.
2. És eterna (aquesta vegada en el sentit de **Parmènides**), doncs és capaç de sostreure's al temps quan exerceix les seves capacitats intel·lectuals. Punt.

b) Versió Fedre d'ànima(es)

Per ajudar que un humà qualsevol –vol dir els inventats interlocutors de Sòcrates i tots nosaltres- pugui fer-se una idea de quina mena d'ésser és una ànima, proposa Plató un símil: tant pel que fa als déus com als humans, hem d'imaginar-nos, cada un d'ells, com format per una tríada de 2 cavalls alats conduïts per un auriga⁵⁴.

Pel que fa als cavalls dels humans, l'ala "*és, dins de les parts del cos, la que més ha participat de la naturalesa divina*".⁵⁵

¿Quina diferència hi ha entre els cavalls dels déus i les que seran les futures ànimes dels humans? Resposta: els dos cavalls que mena l'auriga dels déus són tots dos bons; els cavalls destinats als humans en tenen un bo i l'altre dolent, de cavall. Vet aquí la gran diferència.

En el seguici del "viatge dels déus", com ja s'ha esmentat, també hi participen les futures "*ànimes humanes*". Iniciat el viatge, "*tota ànima es cuida d'un ser inanimat (sic) i recorre tot el cel, encara que prenent cada vegada un aspecte diferent*". Com que tenen un cavall bo i l'altre dolent, l'un tirant cap aquí i l'altre en sentit contrari (i no pas els dos bons, com els déus), no totes aconseguen accedir al *Prat de la Veritat* i aprofundir-hi i veure més o menys Veritats.

Classes o categories d'ànimes destinades a encarnar-se (en funció de l'estat de les ales)

Arribat el moment de l'encarnació de les ànimes en un cos, sense més raó o justificació, "*s'aplicarà la llei d'Adastre*" (epítet de Nemèsis, la justícia distributiva, filla de la Necessitat o de l'inevitable)⁵⁶:

1. Hi han **ànimes que tenen una aparença perfecta i alada**. Aquestes caminen, no sense esforç, per les altures, seguint als déus. Veuen l'univers enter i, a semblança dels déus, "*l'auriga aconsegueix treure el cap al lloc exterior, i és transportada juntament amb aquells (els déus) en el moviment de rotació; però, com que és pertorbada pels seus cavalls, a penes pot contemplar les realitats. A voltes s'alça, a voltes s'enfonsa, i per culpa de la fogositat dels cavalls veu unes coses i altres no*"⁵⁷. Aquestes ànimes, "*que han vist alguna de les Veritats*", queden lliures "*de sofriment*" (d'encarnació en un cos), fins al proper viatge o

⁵⁴ Auriga: conductor d'un cotxe de cavalls.

⁵⁵ Fedre, 246 C-247 A.

⁵⁶ Fedre, 248 C.

⁵⁷ Fedre, 247 E- 248 C.

cavalcada dels déus (cada 10.000 anys). Si pot fer el mateix sempre, quedarà sempre lliure de dany (encarnació).

(Cal “opinar”/inferir que algunes ànimes han pogut “veure” alguna o força Veritat i que, malgrat, això s’han encarnat en un cos i han pogut “rememorar” el que han vist, sinó no hi hauria forma d’esdevenir savi/filòsof ... Però Plató això no ens ho “revela”).

2. *“Les altres” ànimes que han “fracassat en el seu intent, són arrastrades en el moviment circular, totes a la vegada, trepitjant-se mútuament i empenyent-se, al tractar d’avançar-se les unes a les altres. Així, doncs, es produeix un tumult, una pugna, un suor suprem, en el que per imperícia de les aurigues⁵⁸ moltes queden coixes, moltes amb moltes plomes trencades, i totes, després de passar per gran fatiga, se’n van d’allà sense haver estat iniciades en la contemplació del Ser, recurrent a la opinió després de la seva retirada”⁵⁹.*

Vet aquí la causa de la pèrdua de les ales: les patacades. Sense ales (“la part millor de l’ànima”, “la que alleugereix l’ànima”)⁶⁰ i “entorpides per una càrrega d’oblit i de maldat”, és impossible deixar de precipitar-se sobre la terra i encarnar-se en un cos.

A partir d’aquest crucial instant, el de l’encarnació en descens picat sobre un cos terrenal, hem de recórrer a la “informació” proporcionada en dos diferents Diàlegs:

Continuant amb **Fedre**: en la seva **primera encarnació**, aquestes malaurades ànimes són arrossegades (mena de lògica caiguda lliure) “fins aconseguir quelcom sòlid on s’instal·la (...), prenent un cos terrenal que dona la impressió de moure’s per si mateix, gràcies a la seva virtut”. Mai tindrà lloc en cap natura animal, sinó en un **fetus mascle**.

Segons, cal suposar, el millor o pitjor estat de conservació de les ales de les ànimes serà la causa del seu destí i acabar essent aquest:

- 2.1. Un mascle amant de la saviesa (és a dir **un filòsof**), de la bellesa, un conreador de les muses o de l’amor.
- 2.2. **Un rei** obedient a les lleis, bon guerrer amb dots de comandament.
- 2.3. **Un polític**, un bon administrador o un negociant.

⁵⁸ Notis que les dificultats que les ànimes selectes dels humans benaurats, que han aconseguit passar al més enllà o espai/lloc exterior a l’univers o cel, provenen de la fogositat i encabritament dels cavalls, mentre l’auriga està absorta en la contemplació del que pot de la Veritat. En canvi és la incompetència de l’auriga la responsable (culpable) del graó que ocuparà en l’encarnació.

⁵⁹ *Fedre* 247 E- 248 C.

⁶⁰ De totes formes, tot sembla indicar que com que les ales “es nodreixen” en el Prat de la Veritat, en no haver-hi pogut accedir també estan afeblides (*Fedre*, 248 C).

- 2.4. Un home que estimi la fatiga corporal, **mestre de gimnàs**, pèrit en la cura del cos (**metge**).
- 2.5. Endevinador o conductor de rituals iniciàtics.
- 2.6. Poeta o dedicat a l'art de la imitació (actor).
- 2.7. Artesà o pagès.
- 2.8. Sofista o demagog.
- 2.9. Tirà.

En les **successives reencarnacions**, l'ànima del que hagi portat una vida més justa es guanya un millor destí; mentre que el que "*ha viscut en la injustícia*" baixa de graó. És a dir: té lloc una veritable selecció natural (darwiniana): les ànimes més aptes són les que "*millor s'encarnaran*" (en un cos millor). Qüestió de "mereixement" terrenal, doncs.

Què passa, però, amb les ànimes que fracassen en una de les encarnacions? La resposta, Plató, ens la dona en el **Timeu**: "*si l'ànima fracassa com a home (mascle), transmigra a una naturalesa de dona i si tampoc en aquesta darrera vida aconseguix no ser malvada, es trasllada a un animal ferotge*"⁶¹.

Així durant 10.000 anys⁶² (doncs aquest és el temps que tarden en tornar a sortir ales). Amb una excepció: la de les ànimes que "*han filosofat sense engany, o estimat als noiets amb filosofia*". Aquestes ànimes, "*si en la tercera revolució d'un mil·lenni han escollit per tres vegades consecutives aquest gènere de vida, adquirint d'aquesta manera ales, al complir el darrer any l.....*".

El judici (post-mortem) de les ànimes

Aparició del **judici (particular)** de les ànimes (premis i càstigs). Judges.

Les ànimes que no són amnistiades, quan han acabat la seva **primera vida**, són sotmeses a judici. Unes "*van a les presons que hi ha sota terra*". Les altres "*les aixeca la justícia a un lloc al cel, on porten una vida en consonància al mereixement de la que portaren en la seva aparença humana*"⁶³.

⁶¹ *Timeu* 42 b-d

⁶² "*... al mateix punt d'on s'ha vingut, no hi arriba (no s'hi torna) cap ànima abans de 10.000 anys ... ja que no tornen a sortir ales abans d'aquesta durada de temps*".

⁶³ *Fedre*, 249 A-C.

El mite d'Er

1. Primera part

En el **mite d'Er** (*República* 614-621) es narra el cas d'aquest soldat pàmfil⁶⁴, el cadàver del qual fou trobat “*en bon estat*” deu dies després de la seva mort en combat. Just abans de cremar-lo, “*tornà a la vida*” i explicà el que la seva ànima, havent sortit del cos, havia vist “*allà*”.

Aquest és el fascinant relat:

1. Sumant-se a un seguici d'ànimes, arribà “a un lloc meravellós”, el prat del judici.
2. Uns jutges, asseguts, fan un judici per a cada ànima i se li penja del coll un lletrerot amb la sentència o veredicte.
3. Les ànimes qualificades justes portaven la sentència davant del pit i eren dirigides vers la dreta i cap a dalt (cap al Cel); a les injustes el veredicte els hi penjava sobre l'esquena i eren adreçades vers l'esquerra i avall (cap a la Terra).⁶⁵
4. En aquest lloc del destí s'hi estaran durant mil anys, excepció feta de les ànimes dels criminals i dels tirans, que tenen condemna eterna. Durant tot aquest temps, les unes experimentaran indescriptibles estats de felicitat (gaudi, plaer) i “*contemplant espectacles d'incommensurable bellesa*”; les altres patiran tota mena de turments inimaginables, administrats per uns “*essers salvatges i d'aspecte igni*”⁶⁶ que les arrepleguen, encadenen, arrossequen sobre espines, apallissen i les llencen al Tàrtar; per cada injustícia comesa sobre un altre, aquesta li és reproduïda i intensificada deu vegades i repetida durant cent anys.

2. Segona part (la versió definitiva). El llarg procés de l'ànima, abans de la “segona vida”

La **visió d'Er**, però, aporta encara més informació sobre el destí de les ànimes, que en absolut s'acaba amb la seva condemna o premi d'acord amb la mena d'existència duta en la primera encarnació. Fidel, Plató, a la doctrina pitagòrica de la reencarnació de les ànimes, ens fa assistir, també, al retorn de les ànimes vers el seu proper destí.

⁶⁴ Pàmfil: tribu dòria, procedent del nord de Tessàlia.

⁶⁵ Constatís que la similitud o, inclús, identitat amb el mite *crístita* del judici particular de les ànimes és absolut. Vegis p.e. les magnífiques representacions iconogràfiques d'aquesta escena contingudes en el retaule de sant Miquel, de Crilles, de Lluís Borrassà (MD'A, Girona), l'absis de la catedral d'Albi, ...

⁶⁶ Clara prefiguració dels dimonis típics de la iconografia romànica i gòtica (p.e. capitell del claustre de la catedral de Girona, ...

Els procés, ara, és el següent:

1. Al cap dels precedents mil anys de premi o de càstig, les ànimes retornen a “la pradera”. Les provinents de l’obertura de dalt exhibeixen una netedat extrema; mentre que les que sorgeixen de la terra “*estan plenes de brutícia i pols*”. Arribades al prat, les ànimes que retornen hi fan una acampada de 7 dies.
2. El vuitè dia es lleven i comencen a caminar durant 4 dies, fins a un lloc on contemplen una columna de llum, una mena d’arc d’Iris (cinturó del cel que sosté la volta celeste); un dia més de marxa i es situen en la mateixa volta “a través de la qual giren les estrelles” (v. cosmologia, el model República).
3. Allà esperen a les ànimes tres dones assegudes en un tron: Laquesis, Cloto i Atropo, les tres Parques, filles de la Necessitat. “Un profeta” col·loca les ànimes en fila i els hi diu: “...ànimes efímeres, aquests és el començament, per el vostre gènere mortal, d’un altre cicle lligat a la mort”. Sorpresa absolutament inesperada: vosaltres escollireu el mode de vida “al qual quedareu necessàriament associats”. “*La responsabilitat és del que elegeix*”.
4. A partir d’aquí, les ànimes “*són portades unes i altres (condemnadades i salvades) al moment del sorteig (de l’ordre que seguiran) per l’elecció de la segona vida, escollint cada una el tipus de vida que vol*” (és a dir: del personatge en el qual vol reencarnar-se)⁶⁷.
5. Tenint al seu davant els diferents (variats) model de vida⁶⁸, “en nombre major que els presents” (les ànimes), que incloïen vides animals⁶⁹ o humanes (de tirà, vides curtes, d’exili, pobresa, amb cossos bells, malalties, facultat o dificultat per aprendre, vides valuoses o perverses, ...) i, també, “anàlogament, de dones”⁷⁰. “La responsabilitat és del que elegeix”. “S’ha de saber sempre escollir el mode de vida d’entremig, ...evitar els excessos (...), doncs és d’aquesta forma com s’arriba a ser feliç”⁷¹.
6. Una vegada totes les ànimes havien escollit el model per a la seva segona vida, seguint l’ordre caigut en sort, s’acostaven a Laquesis i els hi assignava un *daimon* (dimoni) guardià⁷².
7. Cada *daimon* condueix la seva ànima davant la presència de Cloto, la qual assigna, per mitjà del seu fus, el destí que li tocarà.
8. Tot seguit el *daimon* condueix l’ànima vers l’ordit d’Atropo, “per tal de fer inalterable (fixar)” aquell destí.

⁶⁷ Metempsicosi pitagòrica.

⁶⁸ Un Guió de vida.

⁶⁹ Er relata haver vist l’ànima d’Orfeu escollint la vida d’un cigne, “per odi al sexe femení”.

⁷⁰ *Rep.* 618 a-b.

⁷¹ *Id.* 619 a.

⁷² La identificació amb el *cristista* “àngel de la guarda” és total.

9. Després de passar pel costat del tron de la Necessitat, les ànimes són conduïdes al “pla del Oblit” (*Léthe*). Acampen, sota una calor asfixiant, a la riba del riu de la Desesperació (*Améles*), també denominat Leteu (riu de l’Oblit). Beuen d’aquesta aigua, que mana d’un doll o font, al costat d’un xiprer blanc, i els hi esdevé una amnèsia total.⁷³ S’adormen. A mitja nit esclata un tro i un terratrèmol; les ànimes surten disparades cap dalt (“com estels fugaços”).
10. Així és, en caiguda lliure, com té lloc l’encarnació de l’ànima.⁷⁴

Ànima, *Psyche* i la doctrina de les Idees

¿Ànima i *Psyche* són el mateix?

L’ànima, per Plató, d’acord amb la llei suprema de l’harmonia natural de la natura, està dividida, en els humans, en tres parts:

1. Intel·ligència/raó (**nous**), dedicada al coneixement de la Veritat i del Bé.
2. Caràcter (**thymos**), seu de “la còlera”, “aliada natural de la raó contra el desig”.
3. Desitjos (**epitymiai**), habitants de la part inferior del cos.

El conjunt (composició tripartida, de governabilitat difícil) conforma **psyche**, el Jo ocult, portador de les passions i de la “càrrega” passada (memòria), lloc de memorització de les Idees eternes, lloc del (re)coneixement intel·lectual, lloc dels conceptes/ coneixement.

Per tal d’accedir-hi, al coneixement, cal distanciar-se de les ocupacions i preocupacions de la vida social (p.e. recollir-se a l’Acadèmia). *Psyche* és, en definitiva, el lloc de l’ànima (humana) on té “lloc” (sic) el coneixement.

“... no arribarà a aquesta forma (de coneixement) l’ànima que mai hagi vist la Veritat, ja que l’home ha de realitzar les operacions del intel·lecte segons el que s’anomena Idea, procedint d’una multiplicitat de percepcions a una representació única que és un compendi dut a fi pel pensament. I aquesta representació és una reminiscència d’aquelles realitats que va veure abans la nostra ànima, mentre acompanyava en el viatge a la divinitat, mentre mirava des de dalt les coses que ara diem que són i aixecava el cap per veure el que és en realitat”. Vet aquí, novament (i sempre) la doctrina de les Idees de Plató aplicada al coneixement, mediat per *nous/noos* (intel·ligència/raó), que resideix a *Psyche* i aquesta en ànima.

Mentre a l’*Iliada* i a l’*Odissea* persistia després de mort una *ombra* del jo, una borrosa però inequívoca identitat, al *Timeu* i al *Fedó* de Plató no en queda res de *psyche* (i el

⁷³ A Er, expressament, se li va impedir beure d’aquesta aigua.

⁷⁴ Mentre Er, a la matinada, “es va veure estès a sobre la pira”.

seu contingut) després de la mort del cos; només l'ànima eterna, inquilina passatgera i circumstancial en un cos, és la que retorna a "l'ànima eterna" del món.

Entrant tan sovint en flagrants contradiccions, tot i aquest altíssim valor del coneixement adquirit pel Jo individual -recuperat mentre s'és un cos animat/viu i dotat de *psyche*- no en queda res *post-mortem*. ¿Vol dir això, per tant, que el coneixement és "desestimable"?

Noves versions de classes d'ànimes

Aquí i allà, infatigable, Plató continua descrivint les subdivisions o estructura complexa de l'ànima, entrant sovint en aparents o/i inequívokes contradiccions. A *Timeu*⁷⁵, p.e., dedica llargues disquisicions sobre l'ànima de l'home (mascle), a "*les tres classes d'ànimes que habiten en nosaltres, en tres llocs diferents (del cos)*":

1. La classe d'ànima que va al cap (l'ànima que fan servir els filòsofs)

És "*la classe més important d'ànima, donada per un déu a cada un, és una mena de divinitat tutelar*". Com que participa d'allò diví, habita o mora (viu) en la part més alta del nostre cos (el cap). Aquesta ànima ens connecta "*des de la Terra fins allò semblant a nosaltres en el Cel*". Nosaltres (els homes) "som una planta celeste" que, primer de tot (en un principi) penjava "*de cap en avall*" del Cel (tenia les arrels al Cel). Després, en encarnar-se, l'ànima donà al nostre cos la seva (actual) "*posició vertical*". Aquesta part de l'ànima és "*allò diví*" que posseïm i quan un home "*s'entrega activament al coneixement i als pensaments vertaders i els posa en pràctica amb freqüència*", aleshores es fa "*necessari que pensi en allò immortal i diví (la Veritat), ... i, en la mesura que li està permès (a la natura/condició humana) de pensar-hi, ... serà feliç*", doncs tindrà "*ben disposada a la divinitat tutelar que habita en ell*".

Atenció a aquest punt: és aleshores i només aleshores quan "*es restauren els circuits del nostre cap (cervell), alterats (bloquejats) en el naixement*".⁷⁶ Aleshores "*els nostres pensaments (tornen a estar) en harmonia amb les revolucions (moviments) de l'Univers*", s'igual a "*el que es pensa amb el pensat*" (en la natura primitiva del ser).

Una vegada aconseguida aquesta harmonia / igualtat / sintonia/ sincronia, a més a més, s'ha de portar "*una vida perfecta*", tal com els déus l'han presentada/ establerta al homes "*pel temps present i pel futur*".

2. La classe d'ànima que va al pit (tòrax)

⁷⁵ *Timeu*, 89 e -90

⁷⁶ *Timeu*, 90 d.

Es la classe d'ànima que fan servir els que no practiquen filosofia ni reflexionen sobre el que hi ha "més enllà" de la volta celestial. Ells donen origen als "animals quadrúpedes (i les feres), ... que tenen forma allargada" a causa de la "mandra que els hi va per dins"⁷⁷. Aquesta mandra "els hi estreny les revolucions", que en anar més lentes els arrossega per terra i és per això que augmenten la seva base de sustentació i han de caminar "de quatre grapes".

3. Calia esperar que, a *Timeu*, arribats a aquest punt, ja al final del diàleg ("*ara que ja toca a la seva fi el nostre discurs*", Plató descrigués **la tercera classe d'ànima**, però es despista i ens deixa només inferir que aquesta residiria en la part baixa del tronc, condemnada a "*arrastrar-se més sobre la terra*", i seria la més barroera i mortal de les ànimes.

Pensar

Donat que els humans (ànimes encarnades) no només poden "recordar" (segons mereixement) sinó que també pensen, ¿què cosa és pensar per Plató?

Mentre pensar/raonar, formulat en terminologia neuropsicològica actual, és el producte del treball concertat d'àrees concretes del cervell humà, és a dir: és una funció del cos/cervell (igual que psiquisme), per Plató pensar (ment o intel·lecte) és una facultat de l'ànima.

¿És, pensar (en Plató) una síntesi simultània, que es dona/s'esdevé en la dualitat ànima-cos (ànima encarnada)?

¿Les ànimes sense cos, pensen?

Tot sembla indicar que no. Només poden tenir, si hi ha hagut "mereixement"⁷⁸, memòria. Pensar és recordar fragments del "*dejà vu*" en el viatge al *Prat de la Veritat* extra celeste. Pensar, per Plató⁷⁹, és donar forma a les Idees eternes (i, per tant, intemporals), donar-les-hi temporalitat (i, per això, es necessita encarnar l'ànima, donar-li un cos).

El que no sigui això, pel gran *opiniòleg* Plató, és opinar (és a dir: error). Vet aquí!

No hi ha cap possibilitat d'una ciència de la natura (observació, anàlisi, deducció,...). Tot coneixement ha de ser una "reminiscència" de la Veritat sobrenatural. Pensar és reveure les Idees/Formes eternes, no pas veure el que no hi ha aquí al davant (aparences, ombres).

⁷⁷ Expressió típica de Ramón Canals: "*M'acasm la mandra que et va per dins!*".

⁷⁸ Expressió típica de Pep Colomer metafísic.

⁷⁹ V. Fedó.

El coneixement

¿Com s'obté?

1. S'ha de conrear (*"s'hi ha de de dedicar molt de tracte i convivència"*).
2. D'aquest conreu en broten "principis"/veritats "que no poden ser formulats per altres maners de saber".
3. És així com, tot d'una/"sobtadament", *"com la llum que brota d'una guspira, sorgeix aquest saber a l'ànima i s'alimenta ja per si mateix"*.⁸⁰

Classes d'humans

Si en la seva interioritat oculta, els humans són tot això (encara que unes vegades també són allò altre), en la seva exterioritat (aparença) poden donar-se, segons Plató, diferents classes d'humans.

En *Fedre*, (Sòcrates) Plató constata l'existència de dues classes d'homes (en absolut val per les dones):

1. Els aparentment bojós, el "**pocs**", els benaurats. És *"l'home vituperat pels vulgars com si fos un pertorbat"*, quan de fet està posseït per la divinitat, i que s'ha sortit sempre dels "*afany humans*". Entre aquest sonats hi ha, encara, els que tenen "*la quarta forma de bogeria*", la que s'esdevé "*quan algú contemplant la bellesa d'aquest món, i recordant-se de la vertadera, adquireix ales, i de nou amb elles anhela reprendre el vol*" (estat de rapte); al no poder fer-ho, rebutja les coses i afers vulgars. *"És per tenir quelcom d'aquesta bogeria pel que l'amant dels bells noiets se l'anomena enamorat"*⁸¹.

[Aquí Plató entra, novament en franca contradicció amb ell mateix, doncs, contràriament a les afirmacions fetes, ara afirma que "*tota ànima humana per condició de la seva naturalesa ha contemplat les vertaderes realitats de les coses*" i, per tant, els pocs són tots].

2. Els "**molts**", els vulgars, els de percepció insuficient. A ells [atenint a la contradicció acabada d'esmentar] també els hi assigna aquesta visió (percepció), però ... *"en la seva caiguda a aquest món varen tenir la mala fortuna de ser desviades per certes companyies vers allò injust, arribant-se a oblidar així dels sants espectacles que havien vist en el seu moment"*. És per això que contemplen "les repliques terrenals" sense cap "resplendor". [S'ha

---

⁸⁰ Conversa de Plató amb Dió, a Olímpia (a. 360 a.e.a.), relatada a la *Carta setena* (v. Luciano Canfora, o.c., p. 78-79).

⁸¹ *Fedre* 250 A.

arreglat/suprimint la contradicció: tots érem tots, però només alguns són/som pocs].

D'un altre mite, el dels metalls (v. *infra*), narrat a *La República*⁸², se'n deriven tres classes d'humans⁸³:

1. Els governants (continuen essent "els pocs").
2. Els soldats (els alguns, força).
3. El poble (el molts).

Una altra classificació d'humans (bàsica):

1. Mascles (homes).
2. Femelles (dones).

Sobre com es fan els humans

(la) dona

Homes (mascles) i dones (femelles) no són iguals. No les va fer el demiürg, quan va crear l'Univers i els homes (mascles).

¿D'on venen les dones?

Les dones són un subproducte de l'home (mascle). "*Es produeixen (generen) al no respectar l'home (mascle) l'ordre natural*".⁸⁴ Quan això passa, per degradació, es produeixen diversos animals inferiors. El primer de la llista és la dona (seguida, segons el grau de degradació, de les aus, els quadrúpedes, els cucs, els rèptils i els animals aquàtics (v. *infra*). En concret, les dones provenen (per degradació) "d'homes que eren covards i que visqueren en la injustícia"; així fou com aquests homes es convertiren en dones.⁸⁵ Aleshores "els déus van crear un animal amb ànima": la dona.

⁸² Ja present en Hesíode (*Treballs i dies*).

⁸³ Divisió sacralitzada al llarg de la llarga Edat Mitjana amb els *oratore, belatore i laboratore*. En definitiva es tracta de la divisió en classes socials, vigent fins quasi ara mateix (v. Stephan L. Chorover, *Del gènesis al genocidi*, Ed. Orbis, Barna., 1986 (1979), p. 41 s., on estableix el paral·lelisme o absoluta coincidència entre l'ús del mite del metalls de Plató i l'actual psicometria del Q.I. (quocient intel·lectual), on s'ha substituït la "voluntat dels déus" per l'autoritat de la "ciència", Plató per Francis Galton.

⁸⁴ *Timeu*, 90 d – 92 c.

⁸⁵ *Timeu*, 90 e.

La invenció/institució de la sexualitat

I també va ser aleshores (“en aquell temps”) que “els déus varen establir l’amor a la unió sexual” (instint de reproducció, el desig sexual).⁸⁶

Pel que fa a l’home⁸⁷:

Obeint a aquest desig, “les parts de l’home que produeixen vergonya (els òrgans genitals, les “vergonyes”) desobedients i autònomes, igual que un animal que no obeeix a la raó, intenten dominar a conseqüència dels seus intens desitjos”⁸⁸.

Pel que fa a la dona:

“Els denominats úter [histera] i matriu de les dones, per aquestes mateixes raons (que en els homes) es comporten igual que animals amb desig de procrear, que quan no és fecundat durant molt de temps (i) en el moment oportú, s’enfurisma enormement [furor uterí], camina sempre errant per tot el cos [histèria de conversió somàtica], tanca les sortides de l’aire, no deixa que es ventili [dispnea sospirosa, crisi o atac d’angoixa], les llença (a les dones) a carències extremes [alienació, paràlisis histèriques, ...] i les hi ocasiona malalties de diversa classe [síndrome de Briquet]”.

Fins aquí, Plató s’avança vint i quatre segles a la descripció clínica de “la Histèria” realitzada per Charcot.⁸⁹

Timeu/Plató continua aquest text amb la parrafada/ consideració/ indicació/ recomanació terapèutica que fins fa pocs decennis (fins els anys 70 del segle XX) s’adreçava a pares de noies histèriques/“nervioses”: “Quan es casi i tingui fills, això li passarà”⁹⁰:

*“ ..., fins que a l’ajuntar-se el desig i l’amor de cada un, igual que si haguessin recollit dels arbres una fruita, després de sembrar-la en la matriu, com en un camp fèrtil, éssers invisibles i amorfs encara degut a la seva petitesa [espermatozous] ... es crien amb gran cura a l’interior [de la matriu] i, després d’això, portant-los a la llum [part] realitzen la generació dels éssers humans”.*⁹¹

⁸⁶ Id.

⁸⁷ Home, en Plató, és sempre mascle.

⁸⁸ Timeu, 91 b.

⁸⁹ Sobre el tema de la histèria, v. Héctor Pérez-Rincón, *El teatro de las histéricas*, F.C.E. , México, 1998, 108 p. (<https://www.google.es/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=el%20teatro%20de%20las%20histericas>).

⁹⁰ La versió, popular, actual és més impertinent i masclista encara: “Aquesta noia és una malfollada”. (Vigència de Plató).

⁹¹ Timeu, 91 d e.

Sobre l'origen de les espècies altres que la dels homes, a partir (per degradació) dels homes (tot a *Timeu* 92)

Una evolució (que és una degradació) en sentit contrari (o enrere).

1. La “primera espècie” és la de l’home (mascle) i el seu primer subproducte o la dona (femella).
2. Sobre l’origen de les aus (la “segona espècie”). “Provenen de la transformació d’homes (mascles) sense maldat (però) frívols, experts en meteorologia, ... que creien, amb simplicitat, que les demostracions més segures d’aquestes disciplines es produeixen gràcies a la vista”.
3. Sobre l’origen de les espècies que van per terra i de les feres (“tercera espècie”): *“S’originen (a partir) dels (homes) que no conreen la Filosofia ni reflexionen res sobre la natura del Cel, doncs no es serveixen de les revolucions (girs) que hi havia en el seu cap, sinó que es serveixen de les parts de l’ànima situades al costat (dins) del pit, com si fossin generals (les úniques), ... a conseqüència d’aquesta manera de procedir, tenen inclinats cap a terra els seus membres del davant i els seus caps, degut a la semblança”*.
4. La “quarta espècie” d’animals és la dels que viuen a l’aigua (“peixos, ostres,...”). *“Neixen (provenen) dels éssers (humans) més necis i ignorants, a qui els que creen els éssers (el demiürg) no els consideren dignes de l’aire pur, al tenir l’ànima impura degut a una gran falta d’atenció, ... (per això) els hi fan respirar aigua bruta i profunda (abismal)”*.

És a dir: “Els déus” (demiürg) creen l’home (cos i ànima). Els homes (mascles) es “transformaren entre si”, “produint-se el canvi per mitjà de la pèrdua” (de la intel·ligència).

Cosmos

Models cosmològic a Grècia durant el s. V a.e.a.

A l’època-lloc de Plató (Sòcrates) conviuen els següents models cosmològics:

1. El vell **model tradicional**, segon el qual els cossos celestes⁹² són déus i herois catasteritzats⁹³, d’acord amb la doctrina teològica oficial o mítica.
2. El **model pitagòric**, de procedència babilònica, que assumeix l’existència d’esferes celestes en les que els cossos celestes s’hi desplacen amb regularitat i

⁹² Formulació retinguda per l’astrònom alexandri Gemino.

⁹³ V. Antonio Ruiz de Elvira, *Mitología clásica*, Gredos, Madrid, 1995, pp. 470-488.

harmonia constants. Astrònoms pitagòrics pre-platònics, havien sentenciat que “*el Sol i la Lluna i els cinc planetes es mouen, pel seu torn, també a velocitats constants, en cercles perfectes i en direcció contrària al cosmos*”.

3. El **model ateu dels naturalistes/científics jònics**, considerava que l’Univers estava format per: 1) Una esfera exterior, limitada per la volta celestial; donava cada dia una volta/gir complet en direcció a l’oest. 2) Una esfera interior, concèntrica, més petita, formada per la Terra ocupant el lloc o punt central de tot el sistema o model i sempre immòbil. 3) Situats entre la Terra i la volta terrestre, hi ha el Sol i la Lluna, que es considera que giren quasi sincrònicament amb l’esfera estelada exterior o superior, i els Planetes que tenen una trajectòria errant.⁹⁴

Astronomia teològica platoniana (o Plató una vegada més fa trampes)

Plató copià el model cosmològic de Filolau de Crotona (c. 470-c. 390), pitagòric sicilià. Segons Diògenes Laerci⁹⁵, Plató va comprar (per 100 mines alexandrines) 1 o 3 llibres d’aquest cosmòleg i matemàtic, escrits entorn de l’any 360, i els entaforà en el diàleg *Timeu*, posant en boca d’aquest amic de Sòcrates allò que era de Filolau.

Al sistema de Filolau, el qual no esmenta, Plató hi fa el genial afegitó del “*més enllà*” o espai exterior a les esferes, on hi ha el *Prat de la Veritat* i on els déus i el seu seguici d’ànimes alades hi viatgen periòdicament.

[Com en el cas de Sòcrates i d’altres parlants, com que ho escriu Plató, li continuarem assignant l’autoria].

El model de *Cosmos a Timeu*

Tot el problema rau en els Planetes. El model tradicional, amb tota la força de l’evidència observacional, afirma que els cossos celestes anomenats planetes són diferents de les estrelles de la segona esfera, i mantenen moviments (òrbites) totalment incoherents amb la tant estimada harmonia i regularitat pitagòrica de les esferes celestials. Aquest atípics “cossos celestials”, els planetes, a diferència de les estrelles, van “errants” (*planeta*), a velocitats diferents i, fins i tot, tot d’una, s’aturen i inverteixen la seva direcció. Això, per Plató, malgrat l’evidència observacional, és impossible, blasfem, un vertader torpede a la línia de flotació de tot el seu *sistema*, doncs, si realment fos així:

⁹⁴ Un model, aquest, com veurem, notablement censurat, oficialment, en temps de Sòcrates/ Plató/ Aristòtil i durant 2.000 anys (fins Kepler).

⁹⁵ O.c., VIII, 84.

1. Els planetes boicotejarien l'ordre, la regularitat, la simetria i l'harmonia **Ideal** del moviment de l'esfera celeste, imposat per "la divinitat" des de sempre.
2. I, si això fos així, (argument definitiu) el cel estrellat ja no seria un espai solemne, tranquil i segur, on desfilar-hi els déus olímpics i les ànimes, cada 10.000 anys⁹⁶.

No només correrien perill els déus i les ànimes (els cavall i les aurigues, i les seves ales) sinó que la regularitat i exactitud matemàtiques de l'univers diví quedarien en entredit.

Aquest fou un repte que Plató va haver d'encarar, doncs acceptar-ho/donar-ho per bo equivalia a una escandalosa i intolerable impietat. Els moviments dels planetes havien de ser "per principi" circulars i uniformes, –suprem i inqüestionable argument- havien estat fets per tal que servissin de model de la regularitat i perfecció de la mateixa divinitat.⁹⁷

No sintònic, en tants aspectes, amb la seva època, Plató, reaccionari inautèntic, decideix eliminar els rodamóns del cel.⁹⁸

¿Com?

Calia trobar (o inventar o plagiar) una solució al problema, falsejant l'evidència amb arguments teològics, dogmàtics i absolutament gratuïts però suficientment "racionalitzats".

Malgrat que dos deixebles seus, Èudox i Calip, havien analitzat 30 revolucions completes de Planetes, confirmant el seu moviment erràtic, Plató, trampós-mentider, "va subordinar les lleis naturals a l'autoritat des principis divins", tal com incisivament ho expressà Plutarc⁹⁹. L'Univers, "per principi", havia de ser "diví" i un error, en allò diví, seria intolerable. Ha d'haver-hi una explicació necessàriament apologètica; i si no la tenim-trobem, inventem-la (això és platonisme).¹⁰⁰

La solució segons Plató: el moviment erràtic dels planetes només és aparent, és un error de l'experiència empírica. Doncs en el Real (en el Prat de la Veritat, més enllà de la volta del cel) hi ha la **Idea** que regula a l'Univers (que ho regula tot), i en aquesta

⁹⁶ Prou enrenou i desordre creen els cavalls (bons i dolents) contradient-se en el recte camí a seguir.

⁹⁷ Isòcrates, *Filip*, 121.

⁹⁸ Cal referenciar secundàriament, aquesta animadversió de Plató envers els Planetes (errants, vagabunds) a una qüestió epocal i local: el greu problema social que representa per les Polis gregues el gran nombre d'aturats i sense sostre (en nomenclatura actual), errants pel territori (a l'igual o de forma semblant a la quantitat de planetes existents). Pels primers, Isòcrates, un contemporani de Plató, trobà la solució: reclutar-los, militaritzar-los i llençar-los contra els perses, l'imperi que amenaça els territoris grecs. O guerra externa o revolució interna. Una solució semblant a la trobada pel *crístisme* en organitzar les creuades dels infants, dels pobres i dels cavallers. La qüestió és eliminar-los.

⁹⁹ Plutarc, *Vida de Nícies*.

¹⁰⁰ És en aquest sentit que s'afirma que *crístisme* és platonisme.

Idea els planetes es desplacen traçant òrbites uniformes, regulars, perfectes, úniques i especials per a ells¹⁰¹. En conseqüència, en la transcripció de la **Idea** a la realitat (en la que tot és aparença) els planetes, es vegi el que s'observi, han de descriure òrbites regulars i perfectes; tot moviment erràtic és una aparença. Punt.

La Cosmogonia a *Lleis*

Un Plató ja vell, de 80 anys, encara insisteix sobre aquest particular. A *Lleis*, fa dir a un dels personatges, amb els que dialoga, que “*un nou descobriment*” astronòmic ha fet innecessari sotmetre's a l'opinió (*doxa*) impia i perillosa de l'astronomia, la qual pretén que el Sol i la Lluna i “aquells rodamóns” (els planetes) es mouen irregularment, “*tal com semblen fer-ho*” (sic).¹⁰² Els astres i planetes, insisteix Plató, no són cossos inanimats, sacsejables a l'atzar, són ésser divins i els seus moviments, com no pot ser de cap altra manera, “*són models de regularitat*”.¹⁰³

Aquesta configuració perfecte, regular, de l'ordre còsmic, no és per Plató un fet ocorregut en el temps, “*sinó una relació causal coeterna amb el a-fora del temps*”. Tot estrictament dut a cap i mantingut de forma inamovible, per la mediació ordenadora del Demiürg.¹⁰⁴

Una qüestió de fe (dogmàtica), aquesta, que es mantindrà durant segles, fins que el desenvolupament de les matemàtiques i de l'astronomia (amb Copèrnic, Newton, Kepler,...) la facin insostenible.

Hi ha, doncs, des de sempre, en la Divinitat, la Idea de l'univers. Aquest *kosmos* etern és, per Plató, un ser viu (posseeix una ànima) indivisible i invariable (*l'Ànima del Tot*). La tasca del demiürg consistí en barrejar la substància indivisible i invariable (*l'Ànima del Tot*) amb la substància divisible i variable (la matèria). El resultat és una tercera substància (el “món” o univers visible, la realitat) que conté *allò Mateix* i *allò Altre*. Després, encara, va barrejar les tres substàncies i, vet aquí, *l'ànima de les coses*, dels cossos, de cada un.

¹⁰¹ Fet absolutament i objectivament cert.

¹⁰² Plató, *Lleis*, 820-822.

¹⁰³ Servint de precedent i de model als inquisidors que l'any 1633 -quasi dos mil anys després dels anticientífics no arguments de Plató- condemnen i fan retractar-se a Galileu per haver contradit les sagrades escriptures sobre la immobilitat i centralitat de la Terra. Al seu *Systema Cosmicum* (conegut com *Diàleg*, 1635), posa en boca de Simplicí (un dels tres interlocutors, juntament amb Salviati i Sagredo), portaveu del parer oficial de l'església catòlica (del papa Urbà VIII, dels nefastos jesuïtes del Col·legi Romà, ...), paraules i no arguments absolutament idèntics als emprats per Plató: apel·lar a la “omnipotència divina” per tal de refutar els fets evidenciats (ja pels pitagòrics).

¹⁰⁴ Juan Arnau, *Manual de filosofia portàtil*, Atalanta, Vilaür (Girona), 2014, pp. 448-9.

Cosmologia simplificada a el *Fedó*¹⁰⁵

1. Terra Superior (Paradís), amb Èter.
2. La “nostra Terra”, amb Aire, Terra, Aigua i Foc.
3. Terra Inferior (Hades).
4. Per sobre (“més enllà”) de tot això, per sobre de la volta celeste, hi ha el *Prat de la Veritat*, on resideixen les **Idees/Formes** (eternes), l’arquetip del Real, el model del ser.

El món/*kosmos* té sentit perquè està estructurat/ordenat d’acord amb les Idees divines.

El temps en el més ençà (en el “món”)

És circular, reflex d’una figura geomètrica Ideal: el cercle. Acaba sempre sobre si-mateix, en un etern retorn.

Sobre el perquè (la causa) el demiürg va decidir crear l’Esdevenir i aquest Univers, i com va fer-ho¹⁰⁶ (versió lleugerament ampliada, amb detalls discrets, de la ja esbossada *supra* pp. 210-11):

1. Com que el demiürg era bo, en ell no hi pot habitar cap maldat (argument “*a priori*”).
2. En conseqüència, volia que tot arribés a ser semblant a ell (bo i exempt de mesquinesa).
3. Què va fer a continuació? “*Va agafar tot el que era visible i que no produïa tranquil·litat, que es movia desordenadament i sense organització (allò Caos) i ho va conduir des del desordre fins a l’ordre, entenent que l’ordre era molt millor (més bo) que el desordre*”. Doncs “*al ser perfecte (el demiürg) no li ha estat ni li està permès fer altra cosa que només el Bell*”. [Acceptació implícita de la no llibertat del demiürg?]. Això, escriu Plató, el creador “*ho va reflexionar amb ell mateix*”.
4. Pensant, pensant, ... , encara el creador, a més a més, va decidir que no hi havia prou en posar ordre al desordre, sinó que a més a més “a la intel·ligència (que és l’ordre) hi va afegir l’**ànima**. Dit i fet: del *Caos* a *Kosmos*. Va ajuntar intel·ligència (ordre) i *ànima*; i a l’ànima hi afegí “*el cos*” (estructura

¹⁰⁵ *Fedó*, 108 b, 110 b, 196, ...

¹⁰⁶ *Timeu*, *Timeu*, 29 e i següents.

física/material: terra més foc i un *tercer element* que enganxa: l'aigua i l'aire ("el cel"). El resultat: l'**Univers**, ser vivent (amb ànima, animat).

El *demiürg/déu* constructor, no va pas fer/estructurar aquest *Univers* a imatge i semblança ni d'ell mateix ni d'allò diví (*la divinitat*), sinó que fou déu que es va fer semblant a la seva creació/construcció, "*doncs aquesta era perfecta*".¹⁰⁷

Conclusió: déu/demiürg es va copiar a ell mateix (a si-mateix)? O Divinitat, Demiürg i Univers són una mateixa i única "cosa"? L'univers és Déu (panteisme), doncs així com hi ha **un** sol déu, també només hi pot haver/hi ha un sol univers. "*L'univers existeix i existeix un de sol*"⁽¹⁰⁸⁾. Punt.

L'Univers és un "*ser viu que conté éssers visibles, imatge sensible d'un déu comprensible, que, en acollir animals mortals i immortals i poblar-se d'aquesta manera, s'ha convertit en el més gran i òptim, el més bell i millor acabat, doncs és un de sol*".¹⁰⁹ (I, com que ets sol, ets el millor!). Punt.

És més: "L'Univers és un déu visible, bell i perfecte". Fi del *Timeu*.

Què hi havia abans d'haver-hi Univers?

("situació dels elements abans de la creació" o sobre el material que va fer servir el demiürg o de què està fet l'Univers i els humans).

Abans de tot hi havia, *dixit* Plató, "*triangles rectangles i isòsceles*".

Grans etapes o graons en la creació de l'Univers ("sobre l'Univers fins el moment de la creació de l'home").¹¹⁰

1. Primer, el demiürg, estructurarà el "món" en cos i ànima. L'ànima en el centre, expandint-se regularment i formant una esfera. Dins d'aquesta esfera hi ha tots els cossos/objectes sensibles (perceptibles) i la intel·ligència.
2. En segon lloc creà el Temps (el devenir).
3. Després els cossos celestes (estels i planetes).
4. Per fi creà "els déus" (!).

¿I els humans? No és feina del demiürg. Fou tasca de Prometeu i Deucalió (mite).

¹⁰⁷ *Timeu*, 30 c.

¹⁰⁸ *Timeu* 31 b.

¹⁰⁹ *Timeu*, 92 c.

¹¹⁰ *Timeu*, 27 d – 47 e.

Ètica

La qüestió del Bé i del Mal, i de com comportar-nos, està també ben explicitada i metaforitzada en el (diàleg) *Fedre*. Tornem als cavalls i l'auriga, l'ànima dels humans. El cavall bo (**el Bé**) no només és bell (*"dret en el posat, membres proporcionats, cèrvix alt, nas curvilini, blanc de pelatge i ulls negres"*), també és *"amant de l'honor amb moderació i respecte, company de la vertadera glòria, ... i obedient"*). L'altre, el cavall dolent (**el Mal**), està malforjat, és gros i pesant, fet de qualsevol manera, de coll robust i curt, xato, de pell negra, ulls grisos, amb crins espesses entorn de les orelles, ... lleig, en definitiva no bell; de natura sanguínia, company de la disbauxa i de la fanfarroneria, sord, desobedient,...."¹¹¹

Vet aquí en què consisteix un bon comportament (l'**Ètica**): en la preponderància del Bé sobre el Mal, del cavall blanc sobre el negre.

Per tal que s'entengui inequívocament, res millor, per Plató, que un cas pràctic: *"Sempre que el cotxer (l'auriga), al veure la persona que desperta el seu amor, i sent un calor per tota la seva ànima, i s'omple de pessigolleig de les fiblades de l'enyor, aquell cavall obedient (el Bo/el Bé), dominat sempre pel respecte ...es reté per no saltar sobre l'amat"*. Mentre l'altre (el Mal) *"s'hi llença saltant impetuosament"* per tal de fer sentir *"al seu company de tir i a l'auriga"* els *"plaers de l'amor"*.

¿Qui acaba guanyant? ¿És una qüestió de moral (lleí, norma, d'obligat compliment o prohibició) o d'ètica (lliure elecció)?

Això és l'ètica per Plató: comportar-se bé (segons una idea prèvia del Bé) però... amb moderació, sense excés. Es tracta de seguir la **Idea del Bé**. No es tracta el Bé, però, de cap invent humà, de cap descoberta o construcció mental.

Precursor de Descartes i de Kant, afirma (Plató-Sòcrates) que dins nostra (de la nostra ànima), des de sempre, hi ha la **Idea** (pura) del **Bé Absolut**/universal, la Idea de Virtut, eterna, immutable, essencial, fonamental (posat, instal·lat), comuna a tots els mortals.

Bé –com Justícia, també Bellesa– és un concepte/Idea, Forma universal. En això consisteix "la moral": comportar-se d'acord amb que està pre-inscrit. Aquesta Idea arquetípica, universal i prèvia del **Bé**, és el fonament sobre el que s'haurien de construir les conductes dels humans. Actualitzar, fer passar a l'acte, en la conducta, el Bé.

Tenim, en definitiva, el *"a priori"* instal·lat, el *a priori* Bé, que tant èxit i recorregut tindrà al llarg de la Història de la filosofia (des de l'inefable Descartes a Kant i endavant).

---

¹¹¹ *Fedre*, 253 d-254 c.

Si el Bé ja està “pre-programat”, ¿és una qüestió de lliure albir, d’elecció responsable, comportar-se bé? (d’acord amb el **Bé-Idea**). Aquesta és la pregunta pertinent, referent a Ètica de Plató i a tot el llarguíssim reguitzell de platonitzants que en la història han sigut i encara hi són).

Inqüestionablement, plantejat així, estem davant d’un afer més moral que ètic. En darrera (de fet primera) instància, portar-se bé (o no) dependrà de si, abans de l’encarnació, l’auriga/ànima –segons el comportament dels seus cavalls- ha pogut veure el “*a priori*”¹¹² diví-etern **Bé** que resideix en el *Pla de la Veritat* i si el recorda i aplica durant la seva transitòria existència terrenal (una d’elles).

Llegim el complicat (rocambolesc) argument-sainet de Plató sobre aquest tema: quan una ànima ha pogut traspasar la volta celestial, pressa de temor i “*dominada per un religiós respecte*”, en trobar-se en el Prat de la Veritat, el conductor o auriga “*cau d’espatlles sobre el carruatge, quedant (secundàriament) forçada a tirar de les regnes cap enrere amb tanta violència que fa asseure’s als dos cavall, l’un de bon grat, al no posar resistència, i l’altra indòmit i contra la seva voluntat*”¹¹³. Té lloc aleshores, una i altra vegada, un tira i afluixa, una lluita entre el cavall que vol quedar-s’hi i el que vol marxar (contemplació i rebuig). Tot d’una, però, l’auriga comença a prendre partit i tria tirar activament, voluntàriament/lliurement del fre i de les regnes. “*De sort que passa que l’ànima de l’amant segueix al seu amat amb un sentiment de respecte i de temor*”.¹¹⁴ Hi ha, doncs, finalment, una elecció ètica de l’ànima: tria el Bé.

Introdueix aquí, Plató, allò que és el fonament de l’Ètica: ser *autoi* de la pròpia conducta, la voluntat i elecció de com comportar-se (davant del requeriment/estímul desencadenant de pautes innates i de reaccions secundàriament emotives). A *Iliada* vàrem assistir a la sobtada consciència d’Aiant i subseqüent trencada del *Guió*. Aquí, en Plató, hi ha un pas més: “*Doncs no és cert que el destí hagi fixat que el malvat sigui amic del malvat, ni que el bo no sigui amic del bo*”.¹¹⁵ Hi ha la possibilitat de participar, d’escollir i comportar-se de diferent manera que “*els déus no exemplars*”¹¹⁶.

L’ “amor platònic” no només queda ben explicat, sinó també convertit en un “valor ètic” (de base moral, cal recordar-ho), doncs finalment acaba imperant “*el sentit del respecte i la seva capacitat de reflexió* (aquesta sí, una aportació personal/individual, de lliure formació) ... *imposant-se les parts millors de la ment, conduint-les a un règim ordenat de vida i a l’amor a la saviesa, ... la felicitat i en la compenetració espiritual* (d’amador i amat), amos *de si mateixos i moderats, després d’haver dominat aquella*

¹¹² Allò que Kant (intensament platonitzant) denominarà “imperatiu moral” (allà al cel).

¹¹³ *Fedre* 253 D-254 C.

¹¹⁴ *Fedre* 254 E.

¹¹⁵ *Fedre* 255 A-D.

¹¹⁶ Posant l’exemple de Zeus enamorat de Ganímedes i es deixa dur pel “flux de passió, llançant-se a torrents en l’amat” (*Fedre* 255 D.). Un comentari molt més crític i radical que els que a Sòcrates li valgueren l’acusació d’impietat i subseqüent condemna a morir.

part de l'ànima en la que hi està innat el vici i alliberar-lo d'aquella altra en la que hi està innata la virtut".¹¹⁷

El que fa que aquest valor quasi ètic tingui un inequívoc tint moral és el judici-comentari moralitzant i confós que se li associa i el premi o càstig que li és inherent: si fas el Bé, l'ànima serà recompensada en el "més-enllà"; si escull el Mal, ho pagarà; en fer quelcom (tal com la "bogeria amorosa") "que no li sembla bé a la totalitat de la ment", al final de la vida l'ànima surt "del seu cos sense ales" i té un penós futur de càstigs i reencarnacions.

Tot sembla indicar que Plató, ventríloc de Sòcrates, en la qüestió de l'Ètica és bàsicament socràtic (Sòcrates ressonant en la lletra de Plató). Desenvolupa, exemplifica, argumenta principis (el Bé fixe, el Bé Ideal) que Sòcrates exemplifica conductualment i que significà un fort impacte consciencial i intel·lectual per Plató, que per mitjà de metàfores, analogies i "nobles mentides" dedicà 50 anys a argumentar.

Un exemple pràctic, ben socràtic, el narra Plató en l'autobiogràfica i cabdal *Carta setena*¹¹⁸. En ella descriu la qüestió ètica que se li plantejà quan rebé la comanda de Dió de tornar (per tercera vegada) a Siracusa (Itàlia) per tal de "convertir" el nou tirà Dionís II, el jove, en un filòsof. Plató sobrepassa els 60 anys d'edat; porta vint anys ben establert i ben considerat en la seva particular Acadèmia; té ben presents a la memòria els riscos i fracassos de les seves precedents "missions" a Siracusa. ¿Ha d'anar-hi o no anar-hi?, vet aquí la qüestió. "*Vet aquí que al reflexionar jo sobre això i estar molt dubtós sobre si hauria de fer-li cas i posar-me en camí o què devia fer, em vaig decantar finalment per allò (anar-hi), doncs si havia d'intentar-se alguna vegada posar en execució aquestes idees sobre les lleis i el govern, era justament ara el moment d'intentar-ho, donat que només em feia falta poder convèncer a un sol home i hauria així aconseguit la suma de tot bé*". Fins aquí, els arguments per resoldre el dilema (anar o no anar a Siracusa) són d'ordre racional, pràctic, a la cerca d'un bé o benefici col·lectiu; en absolut es resol amb una elecció ètica. "Portant a cap aquestes intencions tant arriscades, vaig partir de casa meva, no pas per les raons que alguns creien (no especifica quines, però podem inferir que les d'ordre pràctic esmentades), sinó per una enorme vergonya pròpia, no anés a considerar-me jo a mi mateix com aquests que van a tot arreu sense res més (que) amb la mateixa tonada" (és a dir: molta xerrameca, però a la pràctica res).

Luciano Canfora considera que aquestes són potser "les paraules més importants de quantes va escriure Plató".¹¹⁹ Potser sí, si poguéssim confiar en la sinceritat de Plató

¹¹⁷ Fedre, 256 B.

¹¹⁸ 324 b – 326 b.

¹¹⁹ Luciano Canfora, *Una profesión peligrosa. La vida cotidiana de los filósofos griegos*, Anagrama, Barna., 2002 (2000), p. 74.

(que no podem). A més cal tenir present que Plató escriu aquesta *Carta sèptima "a posteriori"* i que va adreçada al mateix Dió, després del seu nou fracàs siracusà, donant molt de relleu al fet de que, per anar a Siracusa, "*vaig abandonar inclús les meves ocupacions, que no eren gens menyspreables*"¹²⁰ (un típic joc "mira com m'he esforçat" i "mira el que m'has obligat a fer")¹²¹.

Tal com fa notar el mateix Canfora, "crida l'atenció" que algú (Plató) que afirma que "la realitat vertadera, autèntica, es troba en una altra part" (més enllà, en el "món" intemporal i etern de les Idees), ara ho deixi tot per córrer darrera d'una de "les coses (més) humanes": la política. Com tota cosa del món temporal i fenomènic (l'aparença), la política, tampoc és digne "de ser agafada amb gran seriositat" i quan ho fem "en això radica la nostra desgràcia".¹²² De fet tenim aquí un clar precedent del famós "compromís temporal" d'alguns *crístistes* de la segona meitat del s. XX e.a.

Concedim, però, a Plató, un vot de confiança. Ignorem (o oblidem-nos) que el seu amic i deixeble/seguidor Dió ha estat inculpat de subversió de l'ordre establerts i obligat a exiliar-se de Siracusa (circulant, inclús, la versió de la seva execució), mentre Plató en queda a la cort de Dionís II assajant d'alliçonar al tirà i rebent d'ell tots els favors i "cordialitats"¹²³.

Abans de cloure aquest apartat sobre el tema Ètica en Plató, resta per fer-hi unes darreres consideracions (jesuítiques): ¿Un mentider s'autoexpulsa d'ètica? ¿És ètic, precisament, avisar que el que es va a manifestar és una mentida (útil)?

Com comportar-se (ètica) és, en definitiva, prendre la mesura justa (bona) davant les coses/esdeveniments. I això no depèn de "tu" (com en Protàgores): depèn de donar compliment a la Idea Justa (moral).

A *Timeu*¹²⁴ deixa ben clar, també, quin és el camí a seguir per l'home si vol aconseguir una participació en la immortalitat: "*en la mida que li sigui possible a la natura humana d'aconseguir-ho*" i "*no ho descuidi i s'hi dediqui*", ha de "*posar en sincronia el seu pensar i fer amb l'harmonia de l'Univers*". En cas contrari "*aquell (home) que s'ha aplicat en el desig i la rivalitat, i s'ha entregat plenament a ells, engendrarà necessàriament opinions mortals i arribarà a ser mortal per complet*". Els humans es fan mortal per l'error (desitjant i barallant-se). Si pensen i fan "*el Bé*" preinscrit, es salven "per sempre".

Practicar el Bé o el Mal, vet aquí la qüestió (i fundar la moral *crístista*). Si practiques el Bé (ets just i virtuós), salvaràs la teva ànima (que anirà a l'Illa dels Benaaurats). Si

¹²⁰ Plató, *Carta sèptima*, 329 a.

¹²¹ V. Eric Berne, *Los juegos en que participamos*, Ed. Diana, México, 1974, pp. 111-115 i p.92-96.

¹²² *Carta sèptima*, 329 a.

¹²³ Id. 329 c.

¹²⁴ *Timeu*, 90 b i d.

practiques el Mal (els plaers dels sentits i injustícies/mala política), la teva ànima anirà a l'Hades/Tàrtar.¹²⁵ Cel i Infern.

Es definitiva: un moralista anomenat Plató.

Estètica

Tota **Bellesa** prové del *Prat de la Veritat* i la podrem apreciar “en aquest món” amb “el més clar dels nostres sentits: la vista”.

A *Hipies major* (287 c), un diàleg de joventut sobre allò Bell (escrit entre 399-389, després de la mort de Sòcrates), diu Plató(Sòcrates): “*la bellesa és una bella jove, ...una bella flor, ... una bella gerra*”. És a dir: una cosa bella és bella. Fins aquí anem (aniríem) bé. ... però, no!. Seria massa fàcil. No seria Plató ni es tractaria de “filosofia”. “*Allò Bell no és una característica particular de mil objectes* (els homes jovenets, els cavalls, els vestits, una noia verge, la lira, ...). *Més enllà de totes les coses belles en concret, hi ha la Bellesa-en-si-mateixa*”.

La veiem bella (la cosa), però ...no veiem la **Bellesa**. Una cosa bella és bella perquè en la cosa hi ha la presència de la **Bellesa** (el **Bell-en-si**). Però “*no es veu la bellesa*” en la cosa. Punt.

“... *qui no és un iniciat recent, o qui està corromput, no es deixa transportar ràpidament d'aquí cap allà, al costat de la Bellesa-en-si, quan contempla el que en aquest món rep el seu nom*”.¹²⁶

És només la *reminiscència* de la **Bellesa-en-si** la que es pot fer present (a l'iniciat o mereixedor) i és aleshores quan *psyche* reconeix la seva presència en la cosa percebuda, connotant-la com bella. Doncs una cosa no és bella-per-si-mateixa sinó perquè participa d'allò Bell-en-si.¹²⁷

Només hi ha, en definitiva, una única i mateixa o idèntica **Bellesa**, que es troba en tots els diferents cossos/coses belles.¹²⁸ “Seria el màxim de la demència no considerar-ho (així)”.

“*Qui reconeix l'existència de la bellesa absoluta i és capaç, alhora, de percebre aquesta bellesa i les coses que en ella participen, sense confondre aquestes coses amb allò bell*”

---

¹²⁵ *Gòrgies*, 523 a i ss. “*El millor gènere de vida consisteix en viure i morir practicant la justícia i totes les altres virtuts*”.

¹²⁶ *Fedre*, 250 c.-251 a.

¹²⁷ *Fedó*, 100 cd.

¹²⁸ *El convit*, 210 ab.

*ni allò bell amb les coses*¹²⁹, aquest posseeix una vida vertadera i el seu pensament és coneixement¹³⁰.

La **Bellesa** és “*el tipus suprem de valor*” (al costat del Bé i la Veritat).¹³¹

Què passa, però, quan allò Bell (un cos bell, una flor, una gerra, un paisatge,...) és reproduït plàsticament (escultura, pintura,...)? Resposta de Plató: les arts són falses representacions del Real i de l'aparença del real (la realitat); les arts reproduïxen les aparences (obra d'una ombra; còpia d'una mala còpia), no plasmen la Idea o Forma. En conseqüència: l'Estat hauria de prohibir les arts.¹³²

[¿Hauria acceptat Plató l'art abstracte?]

El famós amor platònic (una qüestió d'estètica) o un pederasta (contingut) anomenat Plató.

L'amor platònic es, exactament, allò que sempre havien entès que era: mira i no toquis, escalfa't (“*un fogot inusitat*”), sua, tingues calfreds, ... pensa-hi i ... res més. Acontenta't només amb la contemplació d'aquesta manifestació/ombra de bellesa (la d'un rostre diví o d'un cos [de noieta], que són “*una bona imitació de la Bellesa*”).

Com pot endevinar-se, tota la Bellesa “d'aquest món” acaba concentrant-se i, bàsicament, per Plató en els cos dels noiets.¹³³

Però no sols èxtasis evocatiu, plaer i emoció seran les formacions reactives que es produiran per intermediació del ulls; també “*es reanima la germinació del plomatge*” (de les ales)¹³⁴. Tal és el poder de la bellesa: fer manar el “*flux de passió*”. La funció de l'escalfament del cos quan es contempla la bellesa té una finalitat: “*fondre els marges dels brots de les plomes de les ales que, tancades fins aleshores per efecte del seu enduriment, impedièn que creïessin*”. L'escalforeta, el borboll, el tremolor, el pessigolleig i el neguit de l'ànima, que té lloc “*sempre que posa la vista en la bellesa de l'estimat*”, es degut a que li estan sortint de nou les plomes de les ales antany perdudes. Quan la bellesa surt del camp visual, el forat pel qual han sortit les plomes s'asseca, les plomes es retracten i tornen a quedar tancades, però el “flux de passió” emanat de l'amat queda retingut i “*brinca com un pols febril*”, donant cops a cada forat taponat que té al davant, “*de tal manera que fiblada l'ànima en tot el seu contorn, s'excita com picada per un tàbac i pateix, en tant que, al recordar-se d'aquell bell noieta,*

¹²⁹ *República*, V, 476 cd.

¹³⁰ Jean Brun, *Platón y la Academia*, Paidós, Barna., 1992 (1960), p. 73.

¹³¹ *Fedó*, 246 e.

¹³² En això, també, prefigura Plató les motivacions i arguments dels moviments *cristites* iconoclàstics i de l'Islam (quan a la figura d'Alà i del Profeta).

¹³³ Una experiència que Jordi Llovet descriu vívidament i autobiogràficament referenciada a *Adéu a la universitat*, Galàxia Gutenberg, Barna., 2011, p. 250-1.

¹³⁴ *Fedre*, 251 a-d.

de nou s'alegra i frueix i es desassossega, té insomni, s'enyora i ha de córrer on creu que ha de veure a qui posseix la bellesa”.

La bellesa (concentrada en el cos d'un noieta) és “l'únic metge dels majors patiments”¹³⁵.

Política¹³⁶

Un antidemòcrata i feixista de nom Plató

*“Suposem que un lector qualsevol, sense cap previ coneixement de filosofia, li cau a les seves mans un exemplar de la **República** de Plató i llegeix els cinc primers llibres: acabada la lectura, ¿quina idea s'haurà format sobre el seu autor? Que és un extraordinari porc, comparable a Hitler, Stalin i Pol Pot. ¿Com explicar, doncs, l'èxit que sempre ha gaudit en tot el món?”*

Luciano De Crescenzo¹³⁷

Nota prèvia referent a epocalitat/contextualitat de Plató en relació al tema Política

1. El significat, pels grecs clàssics, de mots clau com “democràcia”, “justícia”, “República”, ... era diferent del que tenim a Occident avui (a partir de la Revolució francesa). Més encara: avui (i potser sempre, com en temps socràtics), per una majoria d'humans parlants, altres paraules associades (com, p.e., populisme, reaccionari,...) són articulats, emesos i auditats sense que ni emissor ni receptor puguin expressar-ne la seva pertinent delimitació i concreció conceptual estricta corresponent (definició) (o que, per altre (receptor), tinguin diferent significat i/o sentit ocult que el de l'emissor).
2. Atenes, a les acaballes del segle V i a la primera meitat del IV a.e.a. (època en la que Plató escriu les seves obres sobre política: *República*, *Lleis*, *Polític* i *Carta sèptima*) vivia una creixent decadència política¹³⁸ i econòmica¹³⁹. També social: l'any 404, amb “la victòria d'Esparta sobre Atenes i la designació d'un govern titella, terrorista i antidemocràtic, depenent d'Esparta, s'assassinarien, durant

---

¹³⁵ Fedre 251 B

¹³⁶ La qüestió del títol: 1. L'original grec (citada per Aristòtil) tenia per títol *Politeia* (règim o govern de la ciutat-estat). 2. Fou Ciceró (s. I a.e.a.) qui donà el títol de *Res publica* a una obra dedicada al mateix tema. 3. Al inici de l'era actual, en època de l'emperador Tiberi, l'astròleg Trasil, subtitulà l'obra de Plató “*Sobre la justícia*”.

¹³⁷ Luciano De Crescenzo, *Historia de la filosofía griega. De Sócrates en adelante*, Seix-Barral, Barna., 1987 (1986), p. 77.

¹³⁸ V. Isòcrates, *Aeropagíco*.

¹³⁹ V. Xenofont, *Ingressos*.

els 8 mesos que va governar, més ciutadans atenencs que els que havien mort en els deu darrers i més horribles anys de guerra".¹⁴⁰

3. Plató pertany a una família aristocràtica (amb parents tant significatius políticament com Soló, Críties (un dels 30 Tirans).
4. Plató, amb 28 anys, assisteix a la condemna per un tribunal popular (la *Heliae*) del seu mestre Sòcrates i desapareix d'Atenes (*estranyat*) durant 10 anys.
5. La ideologia (sic) política de Plató és alhora reaccionària autèntica i inautèntica (v. *supra*).
6. Plató escriu sobre Política tant abans de la seva definitiva decepció siciliana (*República*) com després de perdre l'esperança de vendre el seu producte/ programa polític (*Polític, Lleis*). Tot i això no desisteix de continuar escrivint sobre *l'Estat Ideal*, per tal de que "*gràcies a alguna ventura divina, la classe dels que governen en les ciutats(-estat) es posin a filosofar*"¹⁴¹; dons "*no s'acabarà amb els mals del gènere humà fins que la classe dels filòsofs de veritat no arribin al poder polític*".¹⁴² Tot això després de rodar "*el món*" durant 10 anys, primer, i finalment, després de tres successives noves decepcions i fracassos absoluts, arribant a la definitiva i desesperançada conclusió d'"adonar-se" de que "*totes les ciutats-estat actuals estan mal governades en la seva totalitat*".¹⁴³ Siracusa fou no sols, en aquest sentit, un fracassat espai comercial; fou un "terreny de proves" negat.

Classes de *polis* i polítiques

A més a més de ser un "especialista en ànimes, "*Plató és essencialment un polític(olog)*" i tota la seva extensa obra té, de fet, una -sinó única- preferent finalitat: construir una polis Ideal, bona i justa.¹⁴⁴

Per Plató, dues grans menes de ciutats són possibles:¹⁴⁵

1. **Polis-estat luxoses**, "*inflades i empastifades d'amfiteatres i de banquets*", "*estats de porcs*", "*excés (consumista)*", "*dedicats a l'oci, l'esbargiment (festivals) i als fatigosos esforços dels plaers carnals*",... que per mantenir-se "*mata, desterra i expropia*" (injustícia).

¹⁴⁰ Karl R. Popper, *La responsabilidad de vivir*, Altaya, Madrid, 1999 (1994), p. 186.

¹⁴¹ Plató, *Carta setena*, 326 a-b.

¹⁴² Id.

¹⁴³ *Ibidem*.

¹⁴⁴ Salvador Mas Torres, *Ethos y Pólis*, Istmo, Madrid, 2003, p. 159.

¹⁴⁵ *Carta setena*.

2. **Polis que neixen de la necessitat** (alimentació, protecció,... *“proveïdes de tot el que s’acostuma”*) i que imparteixin justícia i posin ordre (tal com Plató en dissenyarà el model Ideal, a *República*). *“On es pot viure virtuosament”*.

En conseqüència i correspondència hi ha, per Plató, dues classes de polítiques (de maneres de fer política, d’administrar i governar una polis):

1. **Mala política.** La que practicaren Temístocles, Cimó i Pèricles (als quals Plató els situa a l’Hades, culpables de practicar pèssimes i injustes pràctiques polítiques)¹⁴⁶.
2. **Bona política.** La que Plató assajarà, inútilment, de proposar als tirans Dionís I i Dionís II de Siracusa (Sicília).

Sobre el tema **Política**, Plató va escriure, en èpoques diferents, tres importantíssimes i extenses obres, vertaders projectes o models constitucionals per a un **Estat Ideal**:

1. **República.** Escrit durant la primera llarga estada a l’Acadèmia (a. 386-370, entre els 41 i els 56 anys d’edat).
2. (el diàleg) **Polític.** Escrit entorn de l’any 361, amb 64 anys d’edat, després del tercer i fracassat viatge a Sicília.
3. **(les) Lleis.** Escrit de vellesa (probablement amb 75 anys d’edat o més), és el seu darrer escrit, deixat inacabat a la seva mort l’any 347.

Abans de recollir resumidament les indicacions platonianes contingudes en cada un d’aquests diferents models de constitució política -sense caure amb excés en la simplicitat que massa sovint es troba en els llibres de Història de la Filosofia (i també els de politicologia), on es barregen, fonen i confonen el tres models¹⁴⁷, bo serà destacar-ne algunes característiques comunes.

Vet aquí el que en conjunt ven (o intenta vendre) Plató, plantejat en un sol diàleg apòcrif:

- ¿Com practicar una bona política?
- *Tenint autèntic (bon) saber polític.*
- ¿Com s’adquireix / s’aprèn el (bon) saber polític?
- *Fent Filosofia.*
- ¿I ja està?
- *S’ha de deixar/posar el govern de la polis en mans i ment dels filòsofs vertaders (no dels retòrics, falsos filòsofs) per tal que estructurin la polis Ideal.*

¹⁴⁶ *Gòrgies*, 523 i ss.

¹⁴⁷ Provant o posant de manifest que, potser, els seus autors no han llegit directament i minuciosament els escrits de referència (diuen que diuen ... que Plató va escriure...).

- ¿Què sap un filòsof verdader, sobre la polis Ideal, que no sàpiga un sofista, un tirà, un oligarca, un populista, ...un polític?
- *Sap que la llibertat no és convenient a la polis. Sap que el ciutadà no s'atreveix a manar (la polis) ni vol obeir (les lleis de la polis). Sap que el govern de la ciutat no s'ha de deixar en mans dels ciutadans ni de polítics sofistes. Sap que només el filòsof verdader sap com ha de ser estructurada i regida la ciutat-estat Ideal.*
- ¿Com ho sap tot això?
- *Perquè és un filòsof verdader.*
- ¿Com es fa un filòsof verdader?
- *Llegint el que ha escrit Plató (el primer, i de moment únic, filòsof verdader) a República, El (diàleg) Polític i Lleis.*
- ¿Perquè Plató sap tot això i els altres no?
- *Perquè Plató sap (recorda) el que ha vist (va veure) quan va contemplar les Idees eternes.*
- Perquè és només Plató i no també els altres (o alguns altres) el que ha contemplat les Idees?
- *Qüestió de cavalls i d'ales.*
- ??ij ....

La República¹⁴⁸

El que Plató proposa en el (diàleg) República

Aquest llarg text¹⁴⁹ “no és en primera intenció la proposta de construcció ideal d’una societat perfecta d’homes perfectes, sinó, com justament s’ha dit, un “*a remedial thing*”, un tractat de medicina política per aplicar als règims existents en el seu temps (...), per mitjà del qual aquests Estats malalts puguin recuperar la seva salut”¹⁵⁰, per bé que tradicionalment aquesta obra hagi estat i és considerada com un projecte o model d’un **Estat** (ciutat-estat) **Ideal** en que es pugui educar/ensenyar als ciutadans a practicar el Bé, és a dir: la Veritat, fins ara només vista pels pocs que han pogut treure el cap al Prat de la Veritat.

En resum d’alguns dels “arguments” i propostes de Plató a República són:

1. Crítica a la democràcia

¹⁴⁸ “La República de Plató no és en primera intenció la proposta de construcció ideal d’una societat perfecta d’homes perfectes, sinó, com justament s’ha dit, “*a remedial thing*”, un tractat de medicina política per aplicar als règims existents en el seu temps (...), per mitjà del qual aquests Estats malalts puguin recuperar la seva salut”. (Manuel Fernández Galiano, “Introducción. La génesis de La República”, a Plató, *La república*, Alianza, Madrid, 1988, p. 9.

¹⁴⁹ D’unes 500 pàgines en les edicions de format “de butxaca” (15x21 cm).

¹⁵⁰ Manuel Fernández Galiano, “Introducción. La génesis de La república”, a Plató, *La república*, Alianza, Madrid, 1988, p. 9.

La Democràcia (tal com Plató l'ha coneguda a Atenes) rep la crítica més àcida i la desaprova profundament. Argumenta que si bé és l'únic règim que possibilita la llibertat, el predomini altern en el govern de diferents classes i tendències, conseqüència dels resultats de votacions democràtiques, dóna lloc a la possibilitat que no sols el bé s'imposi (alguna vegada) sinó també (més sovint) el mal (com en el cas de la condemna de Sòcrates), motiu pel qual considera la democràcia un règim inacceptable. La democràcia, per Plató, és el regne dels sofistes/demagogs, "particulars assalariats"; els sofistes no il·lustren al poble, simplement estudien el seu comportament/tendències (opinió pública, els "criteris de la gran bèstia", les "passions i apetits de la massa", i els erigeixen en els "valors morals". El *demo* (el poble) és un conjunt de "menors d'edat i d'insensats", incapaçs i mancats de sentit, al que uns demagogs (els polítics) enganyen sistemàticament per mitjà de l'art bastard de l'oratoría. Fent ús del seu mètode analògic, compara Plató el *demo* amb un robust patró de vaixell que alhora és cec, sord i ignorant, i a qui uns astuts mariners (els polítics) traslladen d'un vaixell a un altre.

2. No som iguals (a causa dels metalls)¹⁵¹

Hi ha necessitat d'un **Estat Ideal** perquè els humans (els ciutadans) no som iguals. I, com que no som igual, no pot ser que ens pugui governar algú que no sigui "el millor".

Per tal de convèncer al ciutadans ("primerament als governants i als guardians i després als altres ciutadans")¹⁵² que això és així, els hi hem d'explicar un mite o "mentida necessària": "l'audaç invent" dels metalls.

Parla Sòcrates/Plató, en diàleg amb Glauco:

*"Als ciutadans els hi direm: «Sou germans i malgrat això Déu vos ha fet diferents. Alguns de vosaltres teniu el poder de manar: en la composició d'aquets hi ha barrejat or, i són, per tant els que mereixen major honor; a altres els ha fet amb **plata** per tal que siguin soldats; en els ramaders i artesans s'ha emprat **bronze i ferro**. Cada una d'aquestes classes es continuarà pel general en els fills respectius, però com que tots som del mateix origen, uns pares de la primera classe podran engendrar un fill que pertanyi a la segona o al revés. I Déu exigeix als governants que el principi que han de tenir en compte, allò en el que han de tenir la més gran cura, que han de tenir la major ocupació en preservar és ... la puresa de la raça»".*¹⁵³

¹⁵¹ Una vegada més, Plató és plagiari (v. Hesíode, mite de les races).

¹⁵² *Rep.* III, 414 d.

¹⁵³ *Rep.* III, 414 d – 415 d. [La "mala fe" (sartriana) de Plató és paradoxal (és un cercador i posseïdor de la Veritat), inqüestionable, explícita i auto confessada alhora: posant-ho en boca de Sòcrates, proposa la seva "noble i fastuosa mentida" o "falsedat imprescindible", reconeix que menteix, que es tracta

3. El millor (més saludable) de tots els règims polítics (el pretès Estat Ideal) és el que està **governat pels filòsofs** (nova modalitat d'aristocràcia, amb **or** a la seva ànima), doncs només ells coneixen la Veritat.¹⁵⁴

Un filòsof, dels que “*en queden molts pocs*”, és una “*una ànima gran que neix en un Estat petit*”.¹⁵⁵

4. Donat que la filosofia és “*l'indispensable pilar de la política*”, els **governats** (els **filòsofs**, els que coneixen la Veritat) tenen, com representats de l'Estat, dret sobre la vida i la mort dels ciutadans i dret a “*mentir i enganyar, pel bé del poble i quan l'interès de l'Estat ho exigeixi*”.¹⁵⁶ D'aquest dret o “*delicat recurs*” només en poden fer ús els magistrats i ningú més.

5. Primacia de les Lleis

Els règims moren per excés de llibertat i subseqüent incompliment i desobediència de les **Lleis**, en haver-hi governants febles; tenir cura estricta de que les lleis es compleixin i que l'ordre es mantingui a tota costa és funció del governants filòsofs.

6. Instruccions per a l'ensenyança de minyons

A la **República Ideal**, els pocs filòsofs (és a dir: ell, Plató, o els que ell els hi ha 'revelat' la Veritat que ell sí ha vist) han d'ensenyar als molts (que no han entrellucat/vist la Veritat/el Bé). Les dues matèries bàsiques de l'ensenyament per a tots els infants seran la gimnàstica i la música.

Quant a la **música** estarà prohibit que a les escoles s'utilitzin flautes i lires de moltes cordes, doncs “*esveren més que eduquen*”; només s'emprarà el tetracordi.

Les dides i educadors explicaran només contes degudament autoritzats i exemplars.¹⁵⁷ Queden prohibits els textos que enfondeixin por a la mort, on els herois riguin o plorin i on es faci mofa dels déus.

Contràriament al que a voltes sol dir-se, Plató, a *República*, paradoxalment (o encara no), no estableix cap discriminació per qüestió de sexe: nens i nenes, homes i dones han d'estar igualment educats.

7. Instruccions per a l'ensenyança de ... filòsofs

“*d'enganyar tant com es pugui als actuals governants, si això és possible, i en qualsevol cas a la resta de ciutadans*”.

¹⁵⁴ *Rep.* VI, 489 b.

¹⁵⁵ *Rep.* VI, 496 b.

¹⁵⁶ *Rep.* II, I 389 b.

¹⁵⁷ *Rep.* II, 377 c i ss.

“*Magistrat de la ciutat*” en part s’hi neix¹⁵⁸ i en part es fa amb instrucció. Per tant, si es vol tenir una ciutat-estat justa, els destinats a governar han de rebre una esmerçada, programada i controlada educació.

Primer de tot en **aritmètica**, matèria que obliga a l’ànima a fer servir la intel·ligència per accedir al coneixement de la Veritat-en-si, doncs els números i el càlcul només es donen a la ment i no directament als sentits, que només copsen aparences.¹⁵⁹

Després cal que estudiïn **geometria**¹⁶⁰ o “*coneixement del que sempre és*”.¹⁶¹

També **astronomia**, per que l’aprenent de filòsof (i governant) acostumi a la seva ànima a mirar més enllà de les aparences i a veure allò invisible (el ser de les coses).¹⁶²

I aprofundir en **música**, la ciència de l’harmonia.

Acabar aquest primer cicle formatiu, el filòsof aprendrà la ciència màxima: la **dialèctica**, que, en donar-li una “*visió sinòptica*”,¹⁶³ el conduirà al centre o essència del coneixement.¹⁶⁴

8. Política cultural i censura

Els autors d’obres –poetes, dramaturgs i faulistes, músics, pintors, escultors, ...- que hagin produït obres que els censor considerin ofensives pels oïdes i vista dels infants, seran condemnats a l’exili).¹⁶⁵ Especialment punibles ho seran els escrits ridiculitzadors de ciutadans honorables.¹⁶⁶ L’artista ha de ser fonamentalment un moralista.

9. Hi haurà “*comunitat de dones i fills*”

Això serà un deu d’amor i de concòrdia entre els ciutadans, dons així cap ciutadà podrà considerar que un altre ciutadà és un estrany, ja que “*podria tractar-se d’un germà o d’una germana, un pare o una mare, un fill o una filla o qualsevol altre parent el línia ascendent o descendent*”.¹⁶⁷

¹⁵⁸ V. **Mite** (noble mentida) **dels metalls**, on l’ànima dels governats està feta amb or (raça d’or).

¹⁵⁹ *Rep.* VII, 522 c.

¹⁶⁰ Matèria que Plató degué estudiar de primera mà amb Euclides, durant la seva estança a Megara (fugit d’Atenes arrel de la condemna de Sòcrates). Diuen (que diuen) que a l’entrada de la seva Acadèmia particular, a les afores d’Atenes, hi va fer col·locar en un rètol “No entri aquí ningú que no sàpiga geometria” (que no sigui geomètra).

¹⁶¹ *Rep.* VII, 527 b.

¹⁶² *Rep.*, 529 b.

¹⁶³ *Rep.* VII, 537 c.

¹⁶⁴ *Rep.* VII, 534 b.

¹⁶⁵ *Rep.* III, 398 b.

¹⁶⁶ Una proclama reactiva de Plató, recordant/reaccionant a (possiblement) la mofa que Aristòfanes va fer de Sòcrates a *Els núvols*.

¹⁶⁷ *Rep.* V, 463 c.

10. **Eugenèsia.** En fer-se càrrec l'Estat Ideal del nadons, eliminaran (no es "conservaran") els infants deficients.
11. **Didatge.** Després del part, els infants que estiguin ben conformats físicament, s'entregaran a "una comissió". Grups de dides es cuidaran d'alimentar-los (amb cura de de cap dona pugui reconèixer el seu fill).¹⁶⁸
12. **Els guardians** o soldats viuran en un règim de comunisme integral i estricte. No tindran muller pròpia (comunitat de dones) i es prohibiran les cohabitacions repetides amb una mateixa persona.¹⁶⁹ Més: es seleccionaran els millors espècimens de cada gènere (d'aquesta "raça de plata") per tal que engendrin futurs ciutadans de màxima qualitat. També: als guardians joves que hagin destacat en fets de guerra se'ls premiarà amb les millors femelles i freqüentar-les més sovintejadament, essent aquest "un legítim recurs per obtenir d'ells la major quantitat possible d'infants".¹⁷⁰

Els **guardians** (soldats/guerrers/polícies), seran criats/educats des de petits per estar al servei de la pàtria (i dels governants). Sense casa pròpia, faran vida de caserna¹⁷¹. Tenen prohibit llegir a Homer i assistir al teatre; poden, però, escoltar música.

Platonilàndia o l'Estat Ideal Utòpic (EIU), "el millor que es pot construir en la pràctica", tal com es troba divulgat en força tractats d'"Història de la Filosofia", i aplicat de forma parcial o massiva, descarada o implícita, en força Estats "moderns", en un mínim de 24 punts, alguns d'ells d'una gran modernitat, recent o actual.

1. La divinitat i els déus ocupen el primer lloc de tot i, en conseqüència, també en l'Estat. L'ateisme serà considerat un crim d'estat i ha de ser condemnat amb la màxima pena.¹⁷²
2. Com que les Lleis/constitució de la ciutat-estat tenen un origen diví, són intocables.
3. L'estructura i govern de l'Estat s'establiran en funció del principi de desigualtat dels humans (i dels ciutadans).
4. Tot conflicte civil és un signe de malaltia de la societat. Per tal d'evitar el contagi, tot dissident (no addicte al règim) serà executat.
5. Només els filòsofs-aristòcrates integraran el govern.
6. L'ensenyament és obligatori per a tots els ciutadans. Després d'una primera fase educativa, es procedirà a realitzar proves de selectivitat. Només els que

¹⁶⁸ Rep. V, 460 b i ss.

¹⁶⁹ Rep. V, 457.

¹⁷⁰ Rep. V, 459 i ss.

¹⁷¹ Casa cuartel: "Todo por la patria".

¹⁷² Recordem que Sòcrates no va ser condemnat per ateu, sinó per "impietat".

hagin superat les proves passaran a un segon nivell (educació superior), per tal que segueixin el camí (*currículum*) del savi. Tot el sistema educatiu serà reglamentat i controlat pel “*magistrat principal*”.

7. Cada ciutat estarà formada per 5.040 habitants, “*racialment seleccionats*”.¹⁷³
8. La propietat privada és un “*dret bàsic*”, limitat a uns quants.
9. Tots els habitants tenen els mateixos drets polítics (però els filòsofs-aristòcrates-governants més).
10. Les ciutats estaran allunyades del mar, “*per impedir qualsevol vocació comercial*”. Cap eix les unirà amb l’estranger.
11. L’activitat econòmica (producció) i els treballs manuals recauran en els esclaus i “no en els ciutadans” de classe privilegiada.
12. Cossos de funcionaris controlaran tot el que fan els ciutadans.
13. Un omnipotent “*consell nocturn*” dirigirà la “*vida moral i material*” de la ciutat. La moralitat privada és una qüestió d’estat.
14. El matrimoni és obligatori (llevat pels vigilants).
15. Els menjars es faran en comú (servits per una gran empresa).
16. Està prohibit viatjar a l’estranger.
17. La denúncia és obligatòria.
18. El control monetari (fiscalitat) serà absolut.
19. Els esclaus (immigrants sense papers) són imprescindibles i han d’estar sotmesos a un dur estatut.
20. Tot intent d’independència (d’un territori de l’Estat o de l’esclavitud) serà radicalment reprimat.
21. Els filòsofs-governats, per raons d’Estat, poden i han de mentir als ciutadans.
22. La classe militar tindrà privilegis especials.
23. Els filòsofs (poquíssims o un de sol¹⁷⁴) són el rang primer de l’estructura de l’estat i tindran impunitat absoluta.
24. Els governats també gaudiran d’impunitat, tot i que podran acabar sent jutjats (per tribunals especials) i indultats.

En resum: Aquest és, en síntesi (literal o divulgadament deformada), el primer model d’**Estat Ideal** que ens proposà el “pare del pensament occidental”. En el terreny de la teoria política, Plató creà les bases doctrinals (ideològiques) per l’establiment d’una

¹⁷³ Perquè 5.400? Resposta: $1 \times 2 \times 3 \times 4 \times 5 \times 6 \times 7 = 5.400$. Punt.

¹⁷⁴ *Führer, generalíssim, duce, primer secretari general de partit únic, ...*

societat tancada¹⁷⁵, “col·lectivista i profundament intervencionista” sobre la vida de cada individu, com a única via no pas per la realització personal – la qual cosa seria impossible- sinó col·lectiva del suprem bé. (En definitiva) una rígida –creixentment rígida- organització jeràrquica de tall autoritari, ... igualitària, pobre i virtuosa”.¹⁷⁶

El que Plató profetitzà/pronosticà en el (diàleg) República

Dins el mateix text *República*, a continuació de l'exposició del seu Estat Ideal, Plató pronostica que, com tot el que no és etern, les ciutats-estat (incloïa la seva República Ideal), patiran amb el temps un procés de degradació, causat bàsicament pels mateixos polítics governants (baralles internes i entre grups o partits polítics).¹⁷⁷

El procés involutiu-degeneratiu (seguit de “malalties”) que preveu és produirà és el següent:

1. La primera d'aquestes malalties és la **Timocràcia** (règim en aquell moment vigent a Creta i a Lacedòmia i que a Atenes havia ja implantat Soló, avant passat de Plató).¹⁷⁸ Plató entén aquí per timocràcia una forma de govern en que ja no manen els filòsofs sinó **els guardians** (militars), que tenen l'*honor* i no la saviesa com a principi i argument. Exigeixen, igual que abans els filòsofs, respecte absolut i cec a la seva autoritat. També mantenen els menjars en comú i la pràctica de la gimnàstica. Però ja no es conreen les altres disciplines. En haver establert de nou la propietat privada, tenen gran afició a enriquir-se i apropiat-se de terres i d'habitatges (nova llei agrària i del sol), ampliant el nombre de pobres i d'esclaus.
2. La segona degeneració o malaltia en aparèixer és l'**Oligarquia** (com la que governà Atenes a finals del segle VII a.e.a.). Ara el govern serà escollit d'entre **els rics** (ben censats) i no pas entre els virtuoses o savis. El resultat és la divisió asimètrica de la societat en rics i pobres. Faran la seva aparició pidolaires i sense sostre, errants (rodamóns o *planetes*), lladres i sacrílegs de tota mena i també paràsits, llibertins...¹⁷⁹ **Els diners**, enriquir-se, substitueixen a la virtut.
3. **La Democràcia** és la següent i important degeneració que es produirà “*quan els pobres, triomfant sobre els rics, assassinant-los o exiliant-los, es reparteixen a parts iguals els òrgans de govern de la ciutat-estat i, inclús,*

¹⁷⁵ V. Karl R. Popper, *La sociedad abierta y sus enemigos, Primera parte*, Ed. Orbis, Barna., 1985 (1945), 540 p., una profunda i documentada anàlisi crítica sobre “l'influx de Plató”.

¹⁷⁶ Luciano Canfora, *Una profesión peligrosa*, Anagrama, Barna., 2002 (2000), p. 83.

¹⁷⁷ *Rep.* VIII, 546 a.

¹⁷⁸ *Rep.* V, 544 c.

¹⁷⁹ *Rep.* VIII, 550 c.

s'assignen les magistratures per sorteig"¹⁸⁰. Ara ja no hi ha ni saviesa ni honor: hi ha **llibertat** de fer el que es vulgui (és a dir: llibertinatge i desordre, no s'ha d'obeir si no et ve en ganes, ni fer la guerra si no vols¹⁸¹). No hi ha "*cap impediment per passar a fer de jutge o de governant si la fantasia t'hi convida a fer-ho*", encara que siguis un incompetent o un indesitjable.

No hi ha vertadera "separació de poders".

"Tant aviat (el ciutadà) s'exercita en gimnàstica o bé està ocios i no es preocupa per res; algunes vegades sembla que està absort en la filosofia; sovint és estadista i puja a la tribuna i parla i fa el que li sembla; un dia enveja la condició dels negocis i es llença al comerç. En una paraula: no coneix ni ordre ni límits en la seva conducta".¹⁸²

Et poden condemnar a mort o a l'exili i ignorar-ho i, "*sense perdre aquesta condició (de culpables), continuen passejant-se com si fossin apareguts (fantasmes) i ningú sembla veure'ls ni preocupar-se per ells*".¹⁸³

Es tracta d'una forma de govern "*encantadora, anàrquica i pintoresca, que dispensa una mena d'igualtat tant a allò desigual com a allò igual*".¹⁸⁴

4. Encara queda, però, un graó més per degenerar políticament: la **Tirania** (que Plató coneixerà prou bé a Siracusa, tant amb Dió I com amb Dió II). Aquesta malaltia política és deguda a la carència de filòsofs governats, ocupant el seu lloc i en exclusiva un membre del poble menut (**govern popular**).¹⁸⁵ El tirà, posat o consentit pel poble "*no para de provocar guerres per tal que el poble tingui necessitat d'un cap (d'estat)*". D'aquesta forma, "*els ciutadans, empobrits pels impostos, es veuen forçats a ocupar-se de les seves feines i no tenen temps de conspirar contra ell (el tirà)*", encara que l'acabin odiant.¹⁸⁶

El (diàleg) *Polític*: La segona proposta de Plató per la construcció d'un "Estat possible", o com la República es converteix en Monarquia

Als epítoms de mentider, pederasta contingut, feixista ... ara hi hem d'afegir el de trànsfuga.

¹⁸⁰ *Rep.* VIII, 555 b- 557 a. Clara referència a la forma de govern d'Atenes a l'època que Sòcrates és jutjat i condemnat.

¹⁸¹ Objecció de consciència.

¹⁸² *Rep.* VIII, 561 c.

¹⁸³ *Rep.* VIII, 557, e.

¹⁸⁴ En definitiva: una crítica i condemna despietada a l'Atenes contemporània de Plató.

¹⁸⁵ *Rep.* VIII, 564 a.

¹⁸⁶ *Rep.* VIII, 566 e.

Un Plató madurat a cops i desencisos, proposa un nou model d'Estat, ara ja no Ideal sinó possible: la monarquia hereditària!

No podem esperar, els ciutadans, que el poder legislatiu promulgui lleis justes ni que el judicial les apliqui ni que l'executiu les faci complir. "Tants caps, tants barrets".¹⁸⁷ Cal posar al front de govern de l'estat no pas necessàriament un home savi (filòsof) sinó a un tecnòcrata de naixement que apliqui la "ciència regia" que ha de dirigir-ho (regir-ho) tot, mentre "*les altres ciències han de limitar-se a executar les seves ordres*"¹⁸⁸. És a dir: un rei, un teixidor innat, que domina l'art de "*conciliar els contraris*" en la seva persona i institució que encarna¹⁸⁹, "*no permetre mai que la disharmonia separi [...], ordint una comunitat d'opinions, honors i glòries, (obtenir) un intercanvi mutu de compromisos, fins aconseguir un teixit flexible i compacte [...], convertint en un recte teixit la tela que ordeix l'acció política [...] amb energia i tempra i realitzar d'aquesta manera el més bell i excel·lent de tots els teixits [...], assegurant a la ciutat (la pàtria), sense privació ni defallida, tota la felicitat de que ella pot gaudir...*"¹⁹⁰

(les) Lleis. El text definitiu, on Plató ens proposa un govern encara millor: la Monarquia Parlamentària

Darrera obra, inacabada, de Plató. Un diàleg que té lloc a Creta, entre tres ancians: un cretenc (Clínie), un espartà (Megilo) i un estranger atenenc (personificació del mateix Plató), ple de relativitat, desesperança i pessimisme respecte a la possibilitat de fer possible, aquí i sempre, un Estat Ideal. Ara, del que es tracta és de dissenyar "un projecte més realitzable i d'índole constitucional"¹⁹¹, amb el qual aconseguir prou estabilitat i duració i aturar la corrupció de l'esdevenir. Per això, res millor que fer una barreja de les dues constitucions "mares de totes les constitucions": la monarquia ("*que aconseguí el seu coronament en la raça persa*") i la democràcia ("*la nostra*" o d'Atenes).¹⁹²

1. Ja no hi ha d'haver comunitat de res.
2. El matrimoni és obligatori i serà convingut i controlat per l'Estat, amb l'objectiu de regular la natalitat.
3. Es realitzarà un repartiment equitatiu i limitat de les terres, que es transmetran hereditàriament a un sol dels fills.

¹⁸⁷ *Polític*, 294 b.

¹⁸⁸ *Polític*, 305 c.

¹⁸⁹ *Polític*, 306 a.

¹⁹⁰ *Polític*, 310 e -311 c.

¹⁹¹ P. Barceló i D. Hernández, *Historia del pensamiento político griego*, Trotta, Madrid, 2014, p. 288.

¹⁹² *Lleis III*, 693 d.

4. Dels quatre als set anys d'edat, l'escola serà mixta i sota l'atenta vigilància de cuidadores (sic) encarregades de que tots els jocs practicats segueixin les normes legals (pla d'estudis) i no s'introdueixi cap canvi.
A partir dels set anys d'edat les escoles estaran segregades per sexes; nens i nenes, a més, rebran diferents continguts educatius.¹⁹³
5. Hi haurà un estricte control dels horaris laborals, dels menjars i sobre tota classe d'activitats.
6. Amb la finalitat de que no s'importin males costums, abans del 40 anys d'edat no es podrà viatjar a l'estranger i només per motiu de comerç o per fer gestions diplomàtiques.
7. La delació és obligatòria.
8. Els escriptors (posant l'accent sobre els poetes) només podran tractar dels temes que "*el Consell*" consideri "*bells i bons*" per a l'Estat i els ciutadans, passant sempre per la Censura.
9. Només "els déus" són la mesura de tot i, per tant, de l'Estat; ells són els que posseeixen realment la "*jefatura*" de l'Estat; els ciutadans no som res més que ninots o titelles dels déus. En conseqüència, l'estat ha de ser una vertadera Teocràcia. La "*Ilei comú de la ciutat*" ha de ser sempre la voluntat del déus. El rei és delegat dels déus; el parlament dels polítics conforma només "*els tendons o cordes*" de transmissió de la voluntat divina. Que als titelles (els polítics), els déus "*els hagin fabricat per divertir-se o amb un objectiu seriós, això no ho podem saber*".¹⁹⁴

Sentit

Retorn al "diví"¹⁹⁵. El cos és una presó. Només la filosofia allibera l'ànima. Recollida l'ànima sobre si-mateixa (desestimant el món dels sentits, enganyós), estant l'ànima a soles (o retirada a la Acadèmia), s'accedeix al "vertader ser de les coses". Aquest és l'únic sentit de l'existir (a més a més, durant el trànsit, hi ha "els noiets", platònicament estimats; també, assajar de regenerar la política, tot i que ...).

Els sentit de la vida és "cuidar-se/tenir cura d'un mateix", és adonar-se (ser conscient) que s'és i s' existeix, transcendent la quotidianitat, el món familiar, l'època, lloc,... és

---

¹⁹³ *Lleis VII*, 799 a i ss.

¹⁹⁴ *Lleis I*, 644 d.

¹⁹⁵ Cfr. San Juan de la Cruz, Santa Teresa de Jesús, ... [Encara que, si "tot és diví" ¿on és el retorn?].

pensar el que no es veu,... és passar del mirar al veure i reveure el que l'ànima havia vist (si és que havia vist) abans d'encarnar-se, ...¹⁹⁶

En darrera instància, el vertader objectiu i sentit de viure/existir és “*salvar la teva ànima*” o evitar que acabi jutjada i condemnada –un sentit o objectiu que ho serà també i plenament del *críisme*.

La salvació, vet aquí el sentit de l'existir. Salvació individual de l'ànima identitària, individual, encarnada en un cos mortal. Salvació social, col·lectiva, regenerant la “vida” política (d'Atenes, de Grècia).

Post-scriptum (PS)

La persistència de l'Acadèmia

Plató hauria d'haver estat una anècdota, però es convertí en un (mal) fonament. Una de les causes d'aquesta vigència de tantes construccions absurdes fou la persistència durant 900 anys¹⁹⁷ de l'Acadèmia per ell fundada a l'any 387 a.e.a., quan tenia 41 anys d'edat (12 anys després del suïcidi/assassinat de Sòcrates).

El físic quàntic Erwin Schrödinger (1887-1961) es/ens planteja: “*¿Què ha dotat el treball de tota la vida de Plató amb una distinció sense parió, que brilla amb idèntica resplendor al cap de més de dos mil anys?*”. La seva resposta:

“Al nostre entendre no se li pot atribuir el mèrit de cap descobriment especial sobre nombre o figures geomètriques. La seva visió del món material de la física i de la vida, de vegades és fantàstic i, en conjunt, inferior a d'altres (els savis, des de Tales a Demòcrit) que visqueren, alguns d'ells, més d'un segle abans de la seva època; en el seu coneixement de la natura, el supera clarament el seu deixeble Aristòtil i Teofrast. Per tothom, tret d'alguns dels seus fervents fidels, els llargs passatges dels seus diàlegs donen la impressió d'una recerca gratuïta de subterfugis sense cap desig de definir el sentit del món, creient, més aviat, que el món mateix mostrarà el seu contingut si se li donen prou voltes. La seva utopia política i social ... troba pocs admiradors, en els nostres dies, que n'hagin experimentat tristament una de semblant. Aleshores, què el feu famós?”

¹⁹⁶ Teetet, 155 d.

¹⁹⁷ Clausurada per l'emperador romà Justinià, per propagació del paganisme, l'any 529 e.a.

*Al meu entendre es tracta d'això: que fou el primer que s'enfrontà a la idea d'una existència eterna i que la recalçà –contra la raó- com una realitat més real que la nostra experiència efectiva”.*¹⁹⁸

Per dissort, el platonisme¹⁹⁹ ha esdevingut una patologia estructural bàsica de l'edifici del pensar occidental. El castell aixecat, no només té la pinya, fonaments o base mal travada; els pisos aixecats a sobre, malgrat l'aparença de solidesa i estabilitat, estan construïts amb material volàtil.

Per dissort (de 2500 anys de vigència i ofuscació del pensament) els seus escrit s'han conservat, transcrit, traduït i venerat, canonitzat, i han obturat el pensar. La pretesa impressió d'irreverència que poden provocar els epígrafs manllevats a Wittgenstein i a Maurice Blanchot, només pot desmantellar-se, precisament, perdent-hi el temps llegint aquests esperpèntics i tediosos, inacabables i avorrits diàlegs.

---

¹⁹⁸ Erwin Schrödinger, *Què és la vida? La ment i la matèria*, Ed. 62, Barna, 1984 (1967) pp. 186-7.

¹⁹⁹ Tal com escriu Nassom Nicholas Taleb, *El cisne negro*, Paidós, Barna., 2008 (2007) –un agudíssim estudi sobre el “món” dels mercats financers-, la platonicitat és el que ens fa pensar que entenem més del que en realitat entenem” (p. 33), “fent-nos confondre el mapa amb el territori” (p.31).